

בר

בן יצא לפקים

זמן קיץ תשע"ז

|א|

7/2017

והוא הדין מי שהתרגשה עליו מרה שחורה,
ועמד והסירה בשמיעת הנגונים ובמיני הזמר,
ובטיל בגנות ובבנינים נאים, ובישיבה עם צורות נאות,
וכיוצא בדברים שמרחיבים הנפש
ומסירים הרהוריו הקודרים ממנה.

והמבון בכל זה, שיבריא גופו;
ותכלית בריאות גופו - לקנות חכמה.

כתב עת לאמנות הגדלה בבתי המדרש

א | זמן קיץ תשע"ז

7/2017

על הכריכה: דוד (דוכי) כהן ושחף בן שעיה
חלונות
תשע"ו-תשע"ז, שמן על בד.

מפיקים: משה בלאו, צור ונטורה
חברי מערכת: איתי דויטשמן, עוז סימינובסקי, שהם אייזן, אלישע חלמיש.
עורך ראשי: לביא שוורצגורן
עורך חזותי: דוד (דוכי) כהן
עיצוב ועימוד: צבי בריגה 055-2273451
ניקוד ועריכה לשונית: אלעזר שפרכר

חמש שנים לפני מותו הפסיק רבי נחמן מברסלב להעביר לחסידיו תורות והתחיל לספר להם סיפורי מעשיות. סיפורים עמוקים, נוגעים, על לב ועל מעיין שהובילו אותם יחד איתו אל מעמקים חדשים של תורה אליהם לא הגיעו מעולם. גם אנחנו החלטנו לספר לכם סיפור.

סיפור על מרחב יצירה שלם שחי וקיים בעשרות בתי מדרש כאן בארץ. על המוני תלמידים ובוגרים שעולם בית המדרש מפכה בעטים שלהם, במכחולים ובאצבעות הידיים. אנחנו לא מסיימים את הסיפור הזה כאן בגיליון הראשון, אנחנו מתחילים עכשיו ולא יודעים מתי נסיים, אם בכלל. תוך כדי שאנחנו מספרים לכם את הסיפור הזה, אנחנו רוצים לראות אותו גדל מגיליון לגיליון, עד שהוא יתממש בדרכים שלא ציפינו להן.

אנחנו רוצים שראשי ישיבות יכתבו לנו סיפורים, שבוגרי ישיבה יצלמו לנו רגעי חיים. אנחנו רוצים להיות במה להתרחשות חדשה. מפגשים בין ישיבות, חבורות, צורת שיח חדשה בין ובתוך המקומות. שיח שרואה את עצמו כממשיך של שיר ישן, מתוק מדין, שזורם ביצירה העברית מהמילה הראשונה שנאמרה בסיני ועוד לפניו, מבראשית.

אולי אני מעררב, אבל נדמה לי שזה היה כהנוכה, לפני שבעה חודשים ונצח אחד שלם. חיפה בדיוק חטפה שפעת ונעה בין טפטוף הדגוני ומעצבן לשטף בלתי נפסק. כלילה ההוא ישבנו, בני ואני, מחוץ לחדר במגורים המזוהים של כסיס חיפה ושרנו מעוז צור ישועתי במנגינה של ברסלב. ישבנו ליד שרפרף שגנבנו מבית הכנסת, שיהיו כמה טפחים מתחת לנרות. אני חיבקתי לעצמי את הברכיים, הוא התנדנד, הידיים היו דביקות משאריות אבקת-הסוכר של החב"דניק החמוד שאיכשהו הצליח להסתגל לבסיס.

בני ניסה להסביר על פנימיות, במלעיל, כמוכן. מן מונח רמת-גני שמסיבות ברורות לא הצליח לעבור את הכביש ממקו"ח לאלון שבות. אתה מבין, יש אנשים שבפנים ויש אנשים שבחוץ, זה מובן לכל מי שנמצא בפנים: יש ספרים בבוקסות ויש בתאים, יש ספריה דלעילא ויש ספריה דלתתא, יש בית מדרש ויש מחלקה לתלמוד. נסו לשחק בזה, זה נהדר. בכמה מקומות כתבנו שהיצירה תמיד הייתה קשורה לעולם בית המדרש. מתחנו קו ישיר בין הרב קוק לחיים נחמן ביאליק, בין שיר השירים לריה"ל לשיירי ר' אלחנן ניר. הקשר הזה באמת קיים, הוא לא ניתן להכחשה, רוח נושקת לרוח, יש שיגידו. עם כל זאת, הרוח הזאת מעולם לא הייתה פנימית. יש דברים שבפנים ויש דברים שבחוץ - יצירה היא בחוץ.

אנחנו רוצים שהיצירה תהיה בפנים, שהיא תתעצב ממנו, תמלל אותו, תתפסל מתוכו. שנתיים מהיום, אני רוצה להכנס לבית מדרש זר ולראות גליון של בר מונח בתוך הבוקסה, או בעמדת שומר, או לפחות בתא. אנחנו לא רוצים להיות רק שיחת חדר האוכל, או הפייסבוק, לצורך העניין. אנחנו רוצים למצות את רוח בית המדרש, זו שכוללת בתוכה את הסדרים הבלתי נגמרים ואת הדיונים על טיב האוכל שבאים לציידם, ולהפוך אותה לאותיות ואת האותיות לצבעים ולמילים – לכתב עת. וזה החלום, אתם מבינים? זה הרגע בהסטוריה של עולם בתי המדרש שכתב העת הזה מנסה להיות.

עברנו דרך ארוכה בדרך להגשמת החלום הזה, להפיכתו למציאות. עזרו לנו מאוד משמיים, עזרו לנו מאוד כאן בארץ. אנשים שפנינו אליהם לעצות, אנשים שבאו אלינו עם הצעות. אנחנו מלאי תודה לכל מי שהעריך ודחף אותנו קדימה.

לכבוד הגיליון הבא שאמור לצאת בזמן אלול – תשרי הקרוב אנחנו מזמינים אתכם ליצור לנו יצירה משלכם לגיליון הבא. היא יכולה להיות תגובה ליצירה שפורסמה כאן, רפרנס ליצירה קיימת, או יצירה אישית משלכם.

ניתן לשלוח עד חמש יצירות לכתובת המייל שלנו, בליווי שם וקורות חיים.

תאריך אחרון להגשה: ג' אלול התשע"ז 25/8/17

לשאלות, יצירות והערות, אתם מוזמנים ליצור איתנו קשר דרך המייל שלנו:

bar.yeshiva@gmail.com

בנוסף אנחנו חייבים תודה מיוחדת לתומכים בנו כלכלית, שבלעדיהם, לא היינו מצליחים לצאת לאור העולם.

אוריה פלס, אסף אפלבוים, משה בלאו, שירה מאיר, יהונתן שפיגלמן, בנימין פרנקל, דוד כהן, דינאל וכטלר, נדב גרינברג, שלמה גרינבוים, רבקה בלאו, עמיאל ירחי, ערן ניסן שוורצפוקס, שלמה גרינבוים, אבירם ישראלי, רונן שוקל, אביעד קורל, ועוד ועוד.

סדר היצירות

6 אליעד מלין - ללא שם

שירה

8 הרב אלחנן ניר - עם הנכד של הפְּרִיֶּסְקֶ' רוב

11 משה בלאו - שיר ראשון שלבין הזמנים

12 אלעזר שפרכר - ועלהו

13 דביר בר סלע - [איך לדבר עם א-לוהים, אחרים]

14 אלישע חלמיש - סדום

15 בצלאל גרוס - אין מה לדבר על יאוש

16 צור ונטורה - עושה התפילה

19 יובל פרידמן - ת"ת

20 אורי ממן - קח!

21 איתי דויטשמן - [ברחתי, לא רדפת]

22 לביא שוורצגורן - לרבי נתן מנמירוב

פרוזה

24 דידי כליפה - הכל תלוי

25 ידידיה גזבר - זרם. תודעה

מסה

40 הרב נתן אופנר - אולי הוא בוכה עכשיו: מעט על אלסטיות הזמן האומנותי, החופש, ופעילות הלב

54 צוריאל הורביץ - קדיש

67 דוד (דוכי) כהן - גוש אמונים 2.0

אליעד מליון, תלמיד בישיבת איתמר

שירה //

עם הנכד של הבריסקע'רוב

\\ הרב אלחנן ניר, ר"מ בישיבת שיח יצחק

א

במטוס מניו יורק שמואל דב יושב לידי.
אני בדרך הביתה, הילדים צדין בחפש
(ואיך אפשר להיות לגמרי אבא,
כלי לרצות להמלט אל לבד בטוח שלי?)
ושמואל דב בדרך ללמד קודשים
אצל הנכד של
הבריסקע'רוב.

בפנים נדמה לו שהוריד של הפלוצעס'
כבר מזרים בו את הדם של א ל ו ל

ב

הטיסה מעל המים ארפה והדגים שבים רועדים,
הדילות מפתות בחייה לעוד כוס מיץ תפוזים
אבל מסכת מנחות קטנה מזיעה ביד של שמואל דב
ובתא המטען הגיטרה
שהוא כבר באמת נשרף בתוכו אם להביא אותה
כי אם לא, מה יהיה על כל הגרסא דינקותא הסודית שלו
ואם כן, באיזה מבט יסתכלו עליו כל האלטערע'ס בישיבה
ומה יגיד הנכד של

כי עד שהגיע מניו-ג'רזי
ועזב כל חמודות העולם הזה
אז לפחות שיתמסר כלו ללמוד.
כי תיירע היא כמו מקנה וצריה להכניס לגמרי
ואפלו אם אצבע קטנה יוצאת
אם שערה אחת מורדת
הכל, אכל הכל
פסול

ג

במונית מנתב"ג שמואל דב נדחק אלי בסוג של אהוה
שואל אם עשיתי צבא,
ולוחש: תגיד, בטוח פה עכשיו בארץ?
מתר ללכת בזמן הזה לכתל?
מאיפה זורקים לכאן את כל הטילים והבומבעס'
ומה עושים למעיישה כשהכל כבר מתפוצץ?

ד

הנהג עוצר עיף במאה שערים
ושמואל דב מתחיל ללכת בסמטאות החשה,
מחפש איפה להניח את הראש
להחביא את הגיטרה היא הדם

שם עדין צהרים. הוא כותב להם בהודעה שהגיע
והכל טוב וגם עושה בסוף אימוג'י של סמיילי קטן ונבוה
ומחפש היכן לפרוט עכשיו על המיתרים הלחים
בלי להפריע
בלי להפיל עליו את כל יושבי הבית

ה

יום חמישי בערב ובדירה בבית ישראל
שמואל דב חוזר על השעורים
של הנכד שאומר כל שעור בשם היידע:
'מען דארף פארשטיין וואס, ניט פאר וואס'*

הוא חוזר ברעד הלילה על החלוקים
חולם כבר על הרגעים
שיזכה לדבר בלמוד עם האלטרעס' מקדימה
שגם הוא יצעק ככה בטחון.
אבל בינתיים כל רוחות דהאי עלמא באות אליו
עוטפות אותו בחמימות שלהם
ואיך יקיים בהם משכהו

הידיש מתערבכת לו באנגלית, הארמית עוקצת בעברית
ולידו על המטה כלם כבר כבושים בשקט ובאשמה.
הוא יודע שבים הזה

הוא

לבד

* עלינו להבין מה, ולא למה

שיר ראשון שלבין הזמנים

\\ משה בלאו, תלמיד בישיבת הר עציון ומשרת בצה"ל

בחֶרֶף ההוא התאהבתי בתורת-הָרִים וְרָה.
בְּשׁוּלֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁלֹאֲחָרֵי מִנְחָה,
לְשִׁכְּנֵנו וְצִעֲקֵנו אֹתָהּ: אוֹלֵי הִיא
תִּשְׁמַע, לְפָחוֹת
אֶחָד מֵאֲתָנּוּ.

הַתִּימָנִים הַזְּקֵנִים, הַלּוּמְדִים
בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה לְפָנַי עֲרֻבִית בְּכָל עֶרֶב
הִסּוּ אֹתָנּוּ בְּמִלְמוּלִים אֲטִיִּים שְׁלָהֶם.

הַיּוֹם תוֹרָה שְׁלִי, כְּמַעִיל לֹא נָח,
חִמָּה מְדִי בְּקִיץ הַיָּבֵשׁ.
בְּשׁוּלֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁלָנוּ שְׁבִשְׁפִלָּה
אוֹתָם זְקֵנִים וְאוֹתוֹ הָרַמְבַּ"ם וְאֲנִי מְקוּנָה
לְשִׁמְעַת אֹתָהּ
שׁוּב.

ועלהו

\\ אלעזר שפרכר, בוגר ישיבת בית-אל

"אמר רבי אלעזר בן דגלאי: עזים היו לאבא בערי המכור,

והיו מתעטשות מריח פטום הקטרת"

- תמיד פרק ג' משנה ח'

פעם ראיתי תלמיד חכם.

ולא תלמיד חכם

אלא בנו של תלמיד חכם.

ולא בנו של תלמיד חכם

אלא פתק כתב ידו של בנו של תלמיד חכם.

והיה זהר נורא בוקע מחדי האותיות

וריח בשמים עולה מן הדין באויר

והיו הכתובים זועקים עד קוצני ארץ במלא פהם:

תלמיד חכם.

*

|| דביר בר סלע, בוגר ישיבות אורות שאול ושיח יצחק

איה לדבר עם א-להים, אחרים
אומרים: יצא לרעות בשדות בית לחם
ויצעק צעקה גדולה ומרה:
המלה עירום, המלה עירום

חכמים אומרים: יגמגם אהבה שלו לדעת
ובכל אות היוצאת את פיו
יגיד: מלמעלה עד למטה
הכל הכלים,
הכל.
רק, אני ואתה

הדמים הזועקים אומרים:
ינענע ויניד גופו
של אחר
יוליך ויביא
יעלה ויוריד
יכנוס עצמו ברחמים

סדום

|| אלישע חלמיש, תלמיד בישיבת שבי-חברון ומשרת בצה"ל

וְאוֹתָר אֲנִי לְבָדִי
וְאֶתְפַּלֵּל אֶל אֱלֹהֵי וְאֵלֵי
אֵל תַּחֲרִיב אֶת סְדוֹם
אֲנִי צָרִיף סְדוֹם בְּחַיִּים שְׁלִי
טָרָם הִגִּיעַ זְמַן הַפְּרֻדָּה.
יֵשׁ לִי לְפָחוֹת חַמְשִׁים
סְבוֹת טוֹבוֹת לְנֶקֶב
אוּ אַרְבָּעִים
אוּ שְׁלֹשִׁים
אוּ עֶשֶׂר
לְפָחוֹת נְקוּדָה אַחַת
שְׁבָה
אֵין צְדָק מְלֶכֶד הַסְדוֹם

וְרִגַע אַחַד לְפָנַי שִׁיְהַפֵּה הַכֹּל
תַּן לִי לְהַשְׁקִיף אֶל הַסְדוֹם הַמְבֻטָּחַת.

כִּי אָדָם צָרִיף סְדוֹם בְּחַיִּים שְׁלוֹ
סְדוֹם לְחַיּוֹת בָּהּ
וּסְדוֹם לְהַשְׁקִיף עָלֶיהָ.
סְדוֹם לְהַפֵּה.
אֵף יוֹתֵר מִכֹּל צָרִיף אָדָם
סְדוֹם לְהַתְפַּלֵּל שְׁלֵא תִהְפֵּה.

אין מה לדבר על יאוש

בצלאל גרוס, תלמיד בישיבת עתניאל

תשע"ז, גרפיט על נייר

עושה התפילה

|| צור ונטורה, בוגר ישיבות רעותא, שיח יצחק ואשתמוע

.א.

אחרי הכל, אנחנו נעמד
בפער הקטן שבין המלים לדבור אתה
ונבקש
תן לנו להתפלל
שנהיה לצפור מזנקת למעלה
לטפוס הר אטי עד פסגותיו
לעזר תפלה אישי. השם
שפתי

.ב.

מתמשכת הכשלת הילד גם אחר בקיעתו.
נאמר בעולם א-להים למעלה מכל רום. וכעצם בכה
בונים לו מגדל גבה ורחוק
ונותנים בידו האנושית מאזנים ושנים וחותמת שחורה
לחתם כמו בבנק,
שנה טובה.

וכמה לב יש
בא-להים שהולך אתה יד ביד
לגו.

מבקשי פנייה המפקחים

כבר הבינו.

לא העורים משנאה, מאהבה או מאדישות. הם

ורק הם מבינים

איה צריכה לעמוד.

וככמשפט צדק

הם מגלים בלאט

את סבינו של שיילוק.

ספין פלא - חותכת בבשר הלב וכמחשבה - ואין דם.

בחוצו. הפשטה מדמיונות כזב הכרחית במקרה שלה -

הספין שלהם מפרידה בין אורות האמונה לבשר

הופכת הכל לבליל של תורת ילדותיות ושברי שעורים.

מה בעצם אנו יודעים

על מה שאנו מתפללים אליו תדיר.

אני ארמון ללא בית, תפלת נץ ללא אור רושלים להתכונן לעברו.

ידינו או חזות בדקים שבפתיחות, מנסות לגשם מהם נחמה.

לאן אנחנו

עכשיו אוספים

תפלות ושברי אמונה שלנו ומרכיבים הכל לחדש.

ג.

הלום מלחמה אני פוסע
בודק ביחפות כף הרגל את היציב בעולם.
העולם שלך הוא אדמה ואנו זרעים ואנו
העולם שלך הוא נשמות ואנו בוראים. זה אנו
העולם שלך, נכון? כי אנו בוראים.

אנו מתפללים אליה תדיר
כדי להיות בקשר
כדי להיות
תפלה
שמסתובבת העולם שלך
אתנו. אתה יכול להשאר
למעלה זה פה.
למעלה זה פה.

ת"ת

|| יובל פרידמן, תלמיד בישיבת שיח יצחק

"מה ידידות משפנותיך ה' צבא-ות:
נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'
לבי ובשרי ירננו אל א-ל חי"
(תהלים פד)

לפני כמה שנים שאלתי אותך אם תרשי לי לראותך
חורשת את שדותי
וכשהושבת אותי על הטרקטור
לחשתי לי שתלם אחד נחרש כמו-אצבעותינו
ונגדל בו שבלים של שכחה
ויום אחד כשנסעת (הנסיעות האלו גומרות אותי...)
אפיתי מהן בית
ופתאום אנחנו סביב שלחן מתקלף וספלי קפה ומקרר מתמלא
מדברים

קח!

\\ אורי ממנו, תלמיד בשיבת שבי-חברון

זֶה שִׁירִי.

אַתָּה תִּגִּיד לְעֶצְמָךְ שׁ...

אַתָּה תִּקְרָא אוֹתוֹ בְּ...

אַתָּה תִּמְזַג לְכוֹסֶה אֶת שְׁמֵרִיו,

אַתָּה תִּכְתֹּב לוֹ אֶת גְּבוּלָיו.

אֶת תְּבוּתָיו אַתָּה תִּפְסֹק,

תִּפְתַּח אֶת בֵּיתְךָ לְהִלָּה הַזֶּה.

אֲנִי רַק מִנְחָה הִגַּשְׁתִּי, מְעַט,

אַתָּה תִּהְלָה בְּהַ דִּק מִן הַדִּק.

*

\\ איתי דויטשמן, בוגר ישיבת ירוחם

בְּרַחֲמֵי, לֹא רָדַפְתָּ
(כָּל כֶּה רְצִיטֵי שְׁתַּרְדֹּף).
בְּגִדְתִי, הִתְעַלְמָתָ.
כְּאַבְתִּי.
פּוֹתַח
אֶת כָּל בְּרוּזֵי הַגּוֹזֵ
מְאִים
בְּגַפְרוֹר רוּעֵד.
הַמְשַׁכֶּת בְּשִׁלָּה.
חֲשַׁבְתִּי (קוֹיֵתִי)
אוּלֵי
אֶ-לֵהִים שְׁלִי תַתְּרֵנּוּ.

לרבי נתן מנמירוב

|| לביא שוורצגורן, תלמיד בישיבת שיח יצחק

והלילות ההם היו חדר
והיערות והצעקות היו בחוץ
עולים במעלה הגבעה אל המשכילים
ואתה בתוך חדר
ואתה,
כסא שלחן ועט.
"אומר רבנו" אתה כותב ומתאפק שלא
לשלח בדרך את האוירים שעמדו ביום ההוא
את הטון והמבטים שנתפרו בחלל
את התורה -
התורה ההיא שמקיפתה בקר וערב
ומביאה אותך לרגליו ולדבריו בכל יום ויום
וכל מכתבי העגונות ובקשות העזרה
ושאלות הממיתים עצמם על למודם
ימתינו בצד
כי הנה רבי נחמן יושב אצל המשכילים
ואתה בלילות
סוף הקיץ העיר.

פרוזה //

הכל תלוי

דידי כליפה, תלמיד בישיבת שבי חברון

תשע"ז, שמן על בד

40X30 ס"מ

זרם. תודעה

// ידידיה גזבר, בוגר ישיבות מרכז הרב ועתניאל

יש שלוש מיטות בחדר, שולחן, כיסא ושטיח צמר פרוע. השטיח לא משתלב כל-כך בצבעי האפור-לבן של החדר אבל הוא מאוד שימושי. צריך להחמיא להם על זה שבכלל יש להם שטיח: בסופו של יום תלמידי ישיבה לא מצטיינים בעיצוב, או בכלל בהתעניינות ביופי, כפי שאפשר לראות בשילוב של השמיכה והציפית של אסף. אסף עצמו שרוע על המיטה ומדי פעם קורא ספר. על השידה מחברת ספירלה פתוחה עם נקודות למסה שתרחב ביום מן הימים, ומידי פעם גם שרכוטים מהצד בנושאים שונים אך החלטיים לא פחות. למרגלות המיטה תיבת סקסופון פתוחה, על השולחן שנאסף מסבתא של שלומי עומד מחשב נייד. אסף מפקק: הוא עוד לא עבר מספיק עמודים כדי שהספר יהיה באמת מעניין, אבל יש לו פוטנציאל. הוא עובר לצייר קריקטורות בשולי המחברת. הדלת נפתחת. זה רוני, מתכופף אינסטינקטיבית כמו כל הגבוהים. לא גבוה כדי להיות גמלוני, אבל זה די יבלוט אם אני אצייר אותו; חושב אסף. אם לא מציירים לא רואים את הגובה, או שרוני מחייך הרבה, או בודק תמיד שהכול בסדר אתך, ועם ההוא ועם ההוא. רוני הוא המלצר שמתעניין בשלומך בנחמדות, רק בלי לקבל על זה כסף.

"אז אני אדבר איתך כבר אחר כך. אחלה. אחי, יהיה בסדר... ביי." רוני צוחק ומנתק. "מה קורה אחי?" הוא אומר וצונח בקצה המיטה. המיטה חורקת, ורוני בוחן אותה בדאגה. אחר-כך הוא מרים גבה, אוסף את רגליו וכולא אותן בין ידיו. "מה אתה מספר? איך הייתה שבת?"

"סבבה," אסף מתגלגל קצת הצידה ומפנה לרוני מבט: "לא משהו יוצא דופן."

"העיקר שנהנית," ממשיך רוני. "אז מה אתה עושה כאן? נח?"

"מחכה לגאולה," אומר אסף ומתכוון לזה.

רוני מביט בו בעיניים ביקורתיות. "גאולה אתה אומר. מה אתה קורא?" הוא מתכופף וקורא מכריכת הספר שהחליק לרצפה: "פילוסופיה למשכילים?" איך זה?"

"גרוע", המחכה לגאולה מרים את 'זן ואמנות אחזקת האופנוע', משליך אותו לשולחן ומתהפך על הגב. "חוץ מהערות המתרגם, אולי".
רוני מושך אותו מהשולחן ומדפדף. "אין הערות מתרגם כאן."
"אז אולי גם הן לא."

"עצוב, מה לומר. יש משהו לשתות?"

אסף מנופף לכיוון המקרר בתנועה לא ברורה.

"יופי", אומר רוני, "יש לך לכלוך כאן", הוא מצביע על איפשהו באזור הזיפים המתחילים שלו וקם אל המקרר, שם הוא מוצא בקבוק ספרינג ומוזג לשתי כוסות; אחר כך מתיישב שוב ליד אסף, נשען על הקיר. "הייתי שבת אצל אחותי, היה מלא אנשים. היה ממש כיף."

"יופי", אומר אסף, עדיין מחפש לכלוך עם האצבע. הוא לא מצליח להרגיש כלום וקם למראה באנחה: הגילוח עדיין מחזיק יפה וסנטרו הזוויתי-משהו מחזיר אליו מבט. הוא מנקה את הנקודה שבצד ימין וממשיך לסקור את שערו הקצת ארוך מדי. הוא דווקא מרוצה מזה. רק חבל שקנה משקפיים קטנות מדי. כמה חבל.
"בואנ'ה, יא יבשן, תשאל מה היה, תתעניין, רוני אומר."

אסף מרים גבה אל המראה. "איך היה?"

"טוב", רוני לא מתעקש. "אז מה, אתה בא לבית מדרש?" הוא מפשפש בארון שלו, שמתחיל להישפך אט אט אל החדר; מצליח להוציא ספר מהמדף הראשון, דוחק את כל הערימה הנשפכת עם הרגל וסוגר את הדלת.

"מממ..." אסף משאיר את דמותו במראה ומסתובב בהרהור. "טוב, נראה לי שכן", הוא מתיישב לאט, מגרד בראשו נמרצות, קם. "כן, חכה רגע", הוא מתכופף מתחת למיטה, שולח את היד מעל הארון, מעיף הצידה את השמיכה ומוצא את התיק. "כן, כן", הוא מכניס את המחשב לתיק, "כן, אני אבוא."

הדלת נסגרת על כוס המיץ המיותמת שעל השולחן. עוברות עליה שניות בודדות עד שהדלת נפתחת שוב ואסף מתנצל בפני הקירות, לוקח את הכוס וסוגר את הדלת. עכשיו הוא יושב בבית-מדרש מול המחשב ובוהה; למעשה, שני תלמידי שיעור א' שמאחריו רואים אותו מול מסמך פתוח ומתחזקת אצלם ההרגשה שהוא אדם עסוק והחלטי. אבל הם לא רואים את סמן העכבר מהבהב כמו פעימות לב קצרות ומציין

את השניות שחולפות בניסיון להוציא מים מן הסלע. אסף מסיט את מבטו לכותרת של המסמך. על מה אנחנו מדברים בכלל? אה, איך מלאכת בורר מופיעה בחיים שלנו. 'ברור לו מיתה יפה' קוראים לקובץ. נורא משעשע, מפקח אסף מעצמו, מוריד את הסמן לשורת ה'התחל', כמעט לוחץ על האייקון של גוגל כרום, עוצר את עצמו והולך להכין קפה. חוזר. הקפה מתקרר. בזמן הזה אסף מספיק לפתוח שלושה מסמכים שונים ולכתוב בהם שלוש שורות. למחוק אחד. להעביר ארבעה אחרים מתיקה לתיקה. לסדר את המייל. לתהות בשביל מה זה טוב. לגלות שהקפה התקרר, מה שמוכיח שהזמן עבר. ללכת לשפוך את הקפה.

"והרמב"ם בעצם אומר שכולם יכולים להיות צדיקים ואז תהיה עליהם השגחה," אומר אחד מתלמידי שיעור א' שיושבים מאחוריו. אסף זורק בדרך לכיור: "לא, זה לא מה שהוא אומר."

המנומס מביניהם מסתכל עליו, בודק שהתכוון אליהם. "למה לא? זה מה שכתוב כאן."

"לא, זה לא מה שהוא אומר," אומר אסף וממשיך לשפוך את הקפה. החבר'ה האלה, מה יהיה איתם. כמה רעיונות מגוחכים יש פה ביום, אה? לא כל מה שאפשר להגיד גם נכון, הוא חוזר ומסביר לעצמו. דברים ידועים. עכשיו הוא חוזר עם הכוס, וההוא שואל: "למה, זה לא מה שהוא מתכוון כאן? הנה, תראה." אין לו כוח לזה עכשיו: "לא, הנה, תסתכל מה הוא כותב כאן. וגם בפרק הבא. וקודם. קיצר, הוא לא."

המנומס והחבר שלו קוראים ביחד. כשהם מרימים את הראש לשאול, אסף כבר במחשב. מחפש משהו.

אחרי רגע או שניים רוני מסיט את הכיסא שלידי לאחור ונמרח על הכיסא כשהוא מותח את רגליו. אסף מביט בו ומהנהן בחיקוי מוצלח של רב שיתפנה עוד רגע, ממש עוד רגע.

"מה קורה?" רוני שואל.

האיש העסוק מביט בו מהצד. "מצוין. נהדר. ואצלך? מה עם אשתך? והילדים?" לפעמים יש לרוני כוח לבדיחות האלה, לפעמים לא. "תגיד," הוא אומר, "למה שלא תעביר חבורה לשיעור א'?"

אסף נאנח. לפני חודש בערך היה איזה ערב חסידי בישיבה ויצא שהוא העביר לשיעור א' משהו, איזה תורה חסידית מבית פשיסחא. מאז רוני נופל עליו אחת לשבוע ושואל למה שלא ייקח את עצמו בידיים וילמד את ההמונים.

ובאמת למה לא, הוא תהה בפעמים הראשונות. אחר כך זה משך אותו להסתכל על שיעורים של אחרים מהצד: כך יצא לו לראות את התלמיד שמשחק סוליטר, את זה שמנומנם ובאופן כללי חבורה של אנשים שחושבים שהשיעור הוא בעיה של הרב ולא של התלמיד.

"אין לי כוח לכתוב לאנשים את הסיפור של החיים שלהם," הוא אומר. "אין לי חשק להיות המבוגר האחראי. או דוכן הנחת תפילין. זה עושה את התורה כזו... נלעגת," הוא מוצא את המילה שחיפש: אולי מגזים קצת. לא, לא מגזים. "מה אתה חושב," רוני מרים גבה וחצי, "שבחיים הכל מלא כנות וזורם וספונטני ואמתי ומתאים לאותו רגע?"

אסף ורוני מנהלים את הדיון הזה פעם פעמיים בשבוע על רקע שונה: בכל זאת הם חברותא, נפגשים די הרבה ודנים בענייני השעה הבורעים. אבל כל פעם המטען של הדיון משתנה. הנה, עכשיו עומד ברקע החידלון של אסף, הבוץ המדכדך שהוא שקוע בו זה זמן. מצד רוני כנראה עומד ברקע שלושה שיעור אלפים מבולבלים שכואב לו עליהם, שזה גם מוטיב חוזר: רק הדמויות עצמן משתנות. אסף מפקח. "אולי לא, אבל יש מספיק כנות בעולם כדי לנסות שלא להכתיב כלום."

"יאללה," אומר רוני. "מה זה להכתיב לאנשים? כל החיים אנשים אחרים מכותיבים לנו, אנחנו מכותיבים לאנשים אחרים, וכולנו חיים באשליה שיש כאן איזה זרימה מקרית וגורלית שליכדה את המאורעות."

"כל זה נחמד ויפה," אסף משייף את טענותיו, "אבל כנות אין כאן."

"כנות כנות," מגחך רוני. "שים לב."

המנומשים שמאחורי אסף קמו להכין קפה או סתם לחפש את עצמם. הספרים שלהם עוד פתוחים במקום, השאלות שלהם עוד מרחפות סביב. רוני קם, מצמצם את עיניו ומלטף את זקנו המתחיל.

"מה היתה הבעיה שלהם? השגחה פרטית בראי הרמב"ם? השגחה פרטית ברמב"ם זה עניין די מדכא, אם אני מבין נכון מה באמת הבעיה שלהם. שמע, בלי להתיימר יותר מדי אני חושב שמה שהם צריכים..." הוא שוקע בכתפיו עוד קצת, מניח את ידו על השפה התחתונה, "בוא ננסה את זה." והוא הולך לקצה בית המדרש. אסף מנסה לנחש את הצעדים הבאים; רוני חוזר תוך חצי דקה. "שמונה קבצים, זה נראה לי מספיק טוב."

אסף מביט מזועזע.

רוני בוחן את אסף לשניה. אחר כך הוא מהמהם לעצמו, פותח גוגל במחשב של אסף הפתוח לפניו ומקיש: "השגחה פרטית שמונה קבצים".

"נחדר", הוא מזייף נימה עניינית, "שמונה קבצים ה, קנד", ופותח במקום הרלוונטי. "תראה, אסף", הוא אומר, "אני מבין שזה מגעיל והכל, רגע רגע, שניה", הוא ממחר לקום ולהניח את הספר במקום שליד הבחור הלא-מנומש; אחר כך הוא מניח עליו ספר אחר, סוגר את המורה נבוכים, מניח כמה דפים באזור ומפזר אבקת אקראיות. מדי פעם הוא מציץ אל דלת בית המדרש, וממחר לחזור אל אסף.

"תראה אסף, זה החיים, וזה החיים כל הזמן. גם כשאין משהו שפותח לך ספרים אלא אתה חושב שזה באמת מקרי. מה שאתה שוכח", הוא מיטיב את ישיבתו בכיסא, "זה שמאחורי כל שיעור א' יש נשמה. מה אתה חושב, שזו פעם ראשונה שאני עושה משהו כזה? מבחינתך, העיקר הוא שבסוף שנה תוכל להגיד שהיית ספונטני כתמיד, גם אם זה ידפוק לעשרים שיעור א' את החיים."

אסף מגלגל עיניים. "אני מבין שכרגע ראינו את הקב"ה המתגלה ברוני. מרגש. רוני אקס מאכינה."

רוני מרים ידיים. "טוב, אני הולך לרב נעם. נביאים ראשונים. זה מה שהכי בא לי בעולם עכשיו."

רוני ממשיך לנביאים ראשונים והצהריים מתחילים לזוז. לא מספיק מהר, חושב אסף לאחר זמן-מה. אולי נלמד דף יומי. אולי נעשה ריצה. אולי סנדביץ'. אולי יש לי עכשיו חברותא. לוי? לא, למה שתהיה. האצבעות שלו פותחות את המייל שוב בלי להתיעץ אתו. חלאס עם זה, הוא גוער בעצמו ועוצר עם העכבר על האיקס שלמעלה: הודעה חדשה ומודגשת קופצת מולו.

ישי | שלום! | שלום אסף, אני ישי גרינברג, והמשך הטקסט נעלם אל סוף העמודה. הוא תוהה קצת מול המסך ולוחץ.

שלום אסף, אני ישי גרינברג (כן, זה מופיע אם הסמן נמצא על השם שלי אבל בשביל הרשמיות...). יש לי חבר שלומד בישיבה שלך, והוא היה באיזה שיעור (או חבורה או לא יודע מה) שהעברת, וראיתי בסוף דף המקורות את הקטע שאתה כתבת בעצמך - שמע, אני לא רוצה להישמע דבילי אבל זה כתוב ממש טוב. וזה גם רעיונות גדולים. ממש מה שהצעת שם (עם כל העניין הזה של לדמיין את עצמך מול העצמי שבעתיד, והחיים בהשגחה).

המוח של אסף עוצר ומדייק: לא בדיוק 'בהשגחה'. זה היה לדעת לחיות את החיים מהיציץ, להיות אוהד של עצמך ברגעים שאתה מרגיש ששחקן על המגרש אתה כבר לא. אבל זה מספיק טוב.

סתם, זה מבריק. קיצור, אז מה אני רוצה ממך? קודם כל להגיד לך את זה. וגם אם יש לך עוד דברים שכתבת אני ממש אשמח. על חלק מהדברים חשבת והם התחברו לי לדברים אחרים שכתבת, אני מצרף אותם פה, אני ממש אשמח אם יהיה לך זמן ותוכל להגיד לי מה דעתך. תודה... ד"ש לשעיה. (הוא החבר ההוא...)

אסף מרים את הראש מהמחשב ומשפשף את שפתו התחתונה. וואלה. הוא פותח את הקובץ ומרפרף עליו: איזה קטע, הוא ממלמל לעצמו. קטע. קופץ לו לראש אחד מהמסמכים שפתח קודם. הוא מנסה להיזכר איזה מהם ומוציא אותו מסל המחזור, פותח, מצרף אליו קובץ אחר ומקליד כמה משפטים. אחרי שלוש שורות הוא נעצר ומנסה להיזכר: מאיפה היה הציטוט הזה. המממ... הוא פותח גוגל, מחפש, מוציא מהארונות מולו צדקת הצדיק. עכשיו הוא מקליד קטע אל המחשב, מנצל את ההצעות בספר כדי להרהר; סרט רודף ספר, פרסומת רודפת אחרי חבורה של פילוסופים, שכרי שיחות מתחברות והמחשב דולק במלוא העוצמה.

לגבי הנקודה האחרונה, אני חושב שצריך לתת לה להדהד קצת. אני לא בטוח לגמרי איפה אני ביחס אליה ואיפה אני רוצה להיות. יש לי כל מיני התחלות, מקורות, תהיות, לא בטוח לגמרי. אני אנסה לענות על זה מתישהו. לילה טוב.

ואחרי מחשבה קצרה הוא מוסיף:

נהנית.

הערב יורד בבית המדרש ואסף עוד יושב ופותח ספרים, מתלכט אם זה קשור ואם הוא לא מחבר יותר מדי דברים סתם. אבל סך הכל כתוב יפה, הוא מחמיא לעצמו וקורא שוב את מה שהחזיר לישי; כן, בהחלט נאה. עכשיו הוא גם נזכר במה שהעביר אז בחבורה ופותח גם אותו. הוא לא רצה להעביר שום דבר אז, כמובן. שלומי ארגן את הערב והיה חסר לו משהו, אז הוא פשוט כתב את השם שלו על לוח המודעות. דביל, אסף מחייך בחוסר-רצון. גם זה כתוב מאוד יפה. אולי ייצא ממנו בסוף משהו. והקטע שכתב בעצמו... האמת שלא מצא אז מקור שיסגור את הנושא כמו שצריך. הוא זכר שמישהו אמר את זה, או לפחות היה משהו שראוי היה שיאמר את זה; בכל מקרה, בסוף הוא כתב משהו בעצמו. אחרי שלמדו משהו שאל מאיפה זה והוא זרק שזה שלו. עכשיו הוא מגחך, בו לעצמו קצת. הוא לא בדיוק זרק, גם לא בדיוק חיכה לרגע האחרון כדי לכתוב מקור משלו, כל הנוגשנותיות הזו לא מדויקת לסיפור. מילא, הוא חונן את עצמו. טוב... מי החבר של ישי? שיעיה? שיעיה... אה, שיעיה הוא שיעור א' נלהב כזה שתמיד אתה שומע אותו מתווכח או שורק או מזמזם. דווקא בחור טוב, אם זה באמת הוא. כן, כן. זה באמת הוא. קטע, באמת מתאים לו לדבר גם עם חברים מהשכונה על דפי מקורות. אם הם חברים מהשכונה. בכל אופן, הוא ממש גרם כאן לפרץ יצירתי. אולי רוני צודק. אולי זה מה שהוא צריך לעשות. אולי. אסף מרים את הראש מהמחשב, סורק את ההתרחשות סביבו. בית המדרש כמעט ריק: אחרוני הלומדים יורדים לארוחת ערב. למרות זאת הוא מצליח לאתר את שיעיה, שעוד יושב במקומו ליד הבימה. הוא דוחף את עצמו מהשולחן, מותח את ידיו מאחורי ראשו ומרהר: אולי יפתח את הקובץ לישי, יערוך קצת, ידביק קטעים, יכתוב כמה משפטים חצי קשורים, יחזיר את הדף לטיוטתו וילך להדפיס; אחר כך יחכה ששיעיה ילך. מוטב, יחכה ללילה, בית מדרש ריק. יקפל את הדף כמעט באמצע, ילכלך אותו קצת ויאבד אותו על השולחן של שיעיה. אחר כך ידברו על הא ועל דא, מי יודע? אולי זה ילך לאפשהו. בעצם, אז שיעיה לא יידע מי זה. הממ... אה, אפשר לכתוב למעלה אסף חנונה. לא, עכשיו זה נראה מכונן. אבל

אולי-

אויש, אסף פוקה עיניים, אני פשוט אידיוט. ועכשיו הוא מאתר את שיעה כבר בדרכו לדלת, בדרך לארוחת-ערב.

"שיעה?"

שיעה מסתובב לכיוון השני.

"כאן, אחי," אסף קם לכיוון היציאה, "מה קורה?"

"אחלה," שיעה נראה קצת מופתע. שזה לא מפתיע. אסף לא בדק, אבל ייתכן שהוא הראשון שאסף מדבר יתו מתחילת שנה מקרב צעירי התלמידים.

"זוכר שלמדתם איתי אז, בסביבות הנוכה?" אסף מגשש.

"מה, החבורה הזאת?" שואל שיעה, "עם חבורת החסידים הלמדנית?"

אי שם בראש של אסף מישוהו טופח על מצחו בייאוש: אדם מלמד דבר אחד ואינו יודע מה יבינו האחרים. "כן," משלים אסף עם המצב. "יש לך אולי את הדף ההוא? שחילקתי אז? רציתי לראות שם משהו, לחשוב עליו שוב, וגיליתי שלא נשאר לי דפים ושלא שמרתי את הקובץ..." איזו המצאה גרועה: היה צריך לבנות את המהלך טוב יותר. אבל כבר אי אפשר לסגת.

"אממ..." אומר שיעה. "נראה לי שיש לי את זה איפשהו."

אחר כך מוסיף: "זה היה מאוד נחמד אז."

אסף נושם לעצמו לרווחה. "אה, יופי." ואז מנחית: "תגיד... אתה רוצה להמשיך את הדף ההוא?"

שיעה מסתכל עליו כאילו הוא רואה אותו לראשונה: "מה, ללמוד כאילו... יש דף המשך?"

אסף מחייך. קצת לעצמו וקצת לשיעה: "כן, אתה יודע... קיצר, נעשה חברותא בדברים דומים."

"אה, חברותא," שיעה מהנהן בהבנה, "אה, כן! כן, אני רוצה. אני ואתה?"

"מה אתה אומר?"

"אפשר... אני אשאל את מי שהיה שם, מי שיבוא יבוא."

"אז... אה, היום באחת עשרה?"

"היום..." שיעה חושב, עם יד כבר על הדלת, "היום יום ראשון, נכון? ... זה קצת בעיה, אבל מחר... מחר יש בעצם, אה, שיעור של הרב מוטי, אבל... מחר... אה,

לא, " הוא מסתבך, "יש את הכיתה של הרב משה... אבל שלישי זה אחלה. שלישי
בצהריים?"

אנשים עם סדר יום תמיד הרשימו את אסף. קצת לטובה, קצת לרעה. "טוב, אז
נדבר, " הוא אומר. "יאללה ביי."

ופתאום הערב רץ, וגם הבוקר שבא אחריו עובר בקצב די מרשים. אסף מוצא את
עצמו עסוק מתמיד: ועדיין אפשר לראות אותו עומד עכשיו ליד לוח המודעות וקורא
מי הזמין מהדורה חדשה של נצח ישראל למהר"ל. כשבנאדם צריך לשבת כמה
שעות ולקרוא ולדבר הוא מוצא תירוצים קלושים ביותר לקום ולעשות משהו אחר.
"מחר בצהריים אנחנו הולכים להביא את השטיח החדש, " שלומי נוחת מאחוריו עם
יד על הכתף ויורה בלי הקדמות.

"הממ. מחר בצהריים אנחנו לומדים עם ששה-שבעה משיעור א' תורות חסידיות
מלהיבות, " עונה אסף.

"אתה?! ממתי אתה מלמד חבר'ה?" שלומי מוכיח את ישירותו שוב.

"תמיד, " אסף מוכיח שהוא ההפך הגמור, "זה הרי הדבר החביב עלי."

"לא, באמת, מתי למדת לאחרונה בכלל עם מישהו אחר?"

"אתה יודע, פה ושם, " אסף ממשיך להסתובב סביב, "חוץ מזה שאני לא מלמד:
אנחנו לומדים."

"טוב. " אומר שלומי. "אז נצטרך למצוא זמן אחר. בכל מקרה היום אחרי סדר ערב
אוכלים מרק בחדר, בלי תירוצים."

"אָה... " אומר אסף, "אני אניע מתישהו. יש איזה סיום מסכת שאני קופץ אליו."

"אוקיי, " שלומי משלים עם האיש החדש שפגש, "אז תבוא אחריו מיד."

"סכבה, " אומר אסף וחוזר למקומו. מהדורה חדשה של נצח ישראל. כשביל מה.
הוא לא מספיק לחשוב הרבה מה לומר לשיעור א' מחר לפני שרוני מתיישב לידו
כמבט של אה החתן.

"וואלה? אסף, מאיפה זה בא?"

"זה לא בא, זה תמיד היה שם, " הוא שוקל את מילותיו בזהירות. מי יודע על מה
רוני מדבר.

"שמעתי שאתה לומד עם שיעור א' מחר," רוני עדיין מאושר מדי. מתעורר באסף רצון לבעוט בו, אבל הוא מכיר טובה על שרוני אמר "לומד עם" ולא "מלמד את", "מעביר שיעור", "מרצה" או "דורש בפני הקהל". היה יכול להיות גרוע יותר. רוני קולט את חיוכו המופרז ושואל בזהירות: "אפשר לשאול מה גרם לזה?" "לשאול תמיד אפשר," אסף שומר על דיפלומטיות, אחר כך קם מהכיסא. "ממה אתה כל כך מופתע?"

"סתם, אתה יודע, פה ושם היה אפשר לנחש שאתה לא כל כך בעניין. וקשה לי להאמין שפתאום ראית את האור." "טוב, שמע, זה די ארוך," אומר אסף.

אבל רוני מבקש יפה, וכך הם יוצאים אל חצר הישיבה, איפה שאפשר לראות תלמידים הולכים הלוך ושוב עם חיוך מטופש בשעות לילה מאוחרות. הם מתיישבים על הספסל המוקדש לעילוי נשמת מישהו ואסף מגלה שרוני עדיין מבסוט.

"קיצר, לא חושב שגיליתי את האור," פותח אסף. "אפשר לומר שהשתנתה הזרימה." רוני מהנהן.

"אין לי משהו נגד שיעור א', פשוט לא נוח לי עם העמדה שבאה מבחוץ. זה כן משהו שהשתנה, הרגשתי שיש איזה דיאלוג שאני יכול להיכנס לתוכו." "ממה זה השתנה?" רוני לא מרפה. סקרן.

"קיבלתי מייל," אומר אסף, כאילו שזה מסביר משהו. אבל נראה שלרוני זה כן אומר משהו: "ממי, מכנסת ישראל שרוצה אותך? החסידים ביקשו רב'ה?"

אסף מחייך, אבל מודה שזה משהו דומה. רוני מתרשם: "עכשיו אתה מתחיל לדבר."

ואחרי שהוא מספר את הסיפור כולו רוני משתרע על גבו ומחייך שוב. "אני מצטער שאני כל כך מאושר," הוא אומר, "אבל זה משמח אותי." "בזכות ההתנצלות הזאת אני לא אבעט בך," אסף חונן אותו וקם מהספסל, "יאללה, אני צריך להכין משהו. אתה בא?"

בחוץ קר וחשוך. אסף ממהר מבית המדרש, והחדר הופך ממקום להניח בו מיטות לבית של ממש: כזה עם גג אדום, תריסים ירוקים, וילונות כחולים. כשאסף מתאמץ הוא גם רואה דשא בצדדים וארובה עם עשן. רק שיהיה חמים ונחמד בחדר, מה כבר אדם יכול לבקש. פתאום הוא נזכר: יש מרק.

ועכשיו לילה, והוא מצטנף בפליז שלו ונשימותיו נראות באוויר, אבל יש מרק. הוא ממהר את צעדיו. והנה הפיצוציה של מורי, ממנה אל החדר נשאר רק עוד חצי רחוב; מתחנת האוטובוס השבורה אוהבים אותו ליאור ורוני שישארו לנצח, והנה כבר חדר המדרגות, שממנו מאיר אליו יקי שטרית שגם הוא היה כאן. "קיצור," הוא מגיע סוף סוף אל החדר ופותח את הדלת, "התחלתם בטח לאכול בלעדי."

שלומי מרים מבט מסיר המרק שעומד על הכירה החשמלית, כאילו הוא מנסה להיזכר מי זה בעצם אסף. "סיום מסכת ארוך היה לכם שם."

"ואהו, חבל לך על הזמן. חתיכת סרט זה היה."

"מה אני שומע?" רוני יוצא מטפטף מהמקלחת, "סיום של שיעור א' המצב הולך ומידרדר?"

"גם," מאשר אסף, מניח את המחשב על השולחן, מוריד את הסוודר, "אבל לא זה העניין. קיצר, נפתלי משיעור א' כן? מהחבורה של שעיה? נו, זה שאני מעביר לו ולחברים שלו חבורה?"

"בעזרת השם" רוני ממלמל לעצמו בדבקות.

"נו, עם מפרצים כאלה. כן. אז הוא עושה סיום. אוקיי, קורה; הוא מקריא את סוף המסכת, ואז הוא אומר שנמאס לו שסיומים הם עבשים וכולם מחכים לאוכל, אז מבחינתו מי שרוצה לאכול רשאי והוא מתחיל חבור'ה בנדרים. עד כאן טוב ויפה, ואני בעד באופן כללי. הוא אומר משהו, ההוא אומר משהו, אתם יודעים, מדברים. זרקתי איזה הערה -"

"בטח משהו מאוד מובן לכולם," אומר שלומי.

"כמובן. אבל סתום רגע. הם כולם מסתובבים ומסתכלים עלי כאילו עשיתי משהו. שעיה שואל למה התכוונתי, אני זורק איזה מילה, מנסה לתרגם, לא יודע, אט אט מתברר שהם רוצים שאני אסביר - כלומר אדרוש - כאילו, הם כל הזמן ציפו שאני אתן איזה מהלך סדור על כל המסכת -"

"נתת?" שואל רוני בנימה מעשית, המגבת עדיין נחה על כתפיו.
"מה הקשר נדרים עכשיו? הרגשתי שזה מה-זה היצוני לדבר על נדרים. למדתי
אותה לפני איזה שנה, אני יכול לתת דרשות, אבל זה סתם מילים -"
"נתת?" חוזר רוני.
"אה... לא דרשה, זרקתי איזה רעיון... הסברתי משהו... החלפתי סיסמה מפה
לסיסמה משם איזה שעה..."
"קיצור, דיברת חצי שעה." מסכם שלומי ומוזג מרק לקערה.
"סתם כי הם ביקשו." מחמיר אסף את הדין.
"אוי, אסף, שתוק", אומר רוני שהחליף סוף סוף את המגבת בחולצת סוף-מסלול
הגיונית.
"לא, עכשיו זה באמת מעצבן אותי." מתיישב אסף על המיטה.
רוני מתרכז במתיחות מוגזמות: ידיים למעלה, רגליים למטה. שלומי מוזג מרק
לקערה השלישית.
"לעזאזל", אומר אסף. "אין לי בטרייה. למישהו יש מטען לאייפון?"
רוני מסתכל בתמיהה על שלומי. "לא ממש." שלומי מנענע בראשו תוך הוספת
שקדי מרק.
"טוב", אסף מושך את הטוויב, "אני קופץ לבית מדרש להביא."
"תלך אחרי המרק", אומר שלומי, "אחרת תצטרך לחמם אותו שוב."
"שתי שניות אני כאן", אסף מניח את ידיו על ליבו, "גג עשר דקות", והדלת נסגרת
אחריו.
"יצור, הילד", אומר רוני. "מלמד את שיעור א'. מאוד יפה."
"לגמר", שלומי מתיישב על המיטה וקצת מרק נשפך על השטיח. "אויש... איזה
עצבים, " הוא בוחן את המכנסים שלו בעיון, "מזל שמחליפים את השטיח הזה."
"מה, השגת שטיח?" רוני מופתע, "ואיך הוא יגיע לכאן?"
"זה כאן באזור, נלך מחר או משהו", אומר שלומי.
"וואי, נהדר", רוני קם מהמיטה ומתיישב ליד השולחן, פותח את המחשב של אסף,
"נראה מה יהיה מזג האוויר מחר." ומוסיף: "ונשחק קצת סוליטר. ואולי נראה סרט
קטן, משהו קצר מאוד."

המסך מתעורר משינה, רוני קם וחוזר עם קערת המרק ומניח אותה לידו. הוא מסתכל על המסך, קורא.

"שלומי?" שלומי עוצר עם הכף ביד. "בוא, בוא שניה." שלומי מתקרב; פתוחה מולם טיוטה במייל של אסף.

"אחי, אתה נורמלי?" אומר שלומי, "מה אתה קורא לאסף את המייל?"

"אחי," אומר רוני ומסתובב אליו; "תקרא."

ישי? אתה שם?

אאוץ'. זה מה שיש לי לומר.

שמע, הייתי יכול לפתוח בעיון בענייני דיומא. אוהד של עצמך, חיפושים עצמיים, אין לך כוח לשחק, החיים בהשהייה - אתה יודע, בסופו של דבר כל אלה יכולים להיות 'נושאים', לאבד את הלשד שהיה בהם מלכתחילה. אז מה נרוויח מזה? התכתבות אינטלקטואלית שתצליח לסגור את הסוגיה הקיומית ואז נוכל לפרסם את זה בחנויות הספרים המוכחות בתור שיח והגות. נפלא. אבל אם ליישם באמת את מה שכתבת לי ("לא להניע את החיים על ריק"), אני לא יכול 'לענות על השאלות' ולהמשיך בדרכי.

פיחס. ציטוטים. אוף. אני אספר לך סיפור שקרה לי היום, אולי תבין.

היום מישהו משיעור א' קרא לי לסיום מסכת. נדרים. אני לא אוהב מסיבות סיום מסכת. לא בקטע שהמסכת נגמרה וזה נורא עצוב, פשוט זה אירוע שכל הזמן מדגיש את חוסר הרלוונטיות וכולי, את הפער בין מה שאנחנו לומדים למה שאנחנו---

קיצר, אם אתה מבין אתה מבין, אם לא כנראה שזה לא יעזור. אירוע נבוב, לרוב. הגעתי באיחור משהו, ואיך שאני מגיע אני רואה שמי שעשה את הסיום - שמו נפתלי, אם זה ממש משנה - מתחיל התחלות של דיבורים, ועשרים חבר'ה סביבו עומדים ומסתכלים על האוכל כאילו זה כיסאות מוזיקליים. הסכינים שלי התחילו להתחדד, אבל תפסתי עמדה בצד. מה אני, המשגיח? הוא מתחיל לדבר, שניים שלושה ממשיכים לספר בדיחות על השיבות האוכל, (אחד גם המשיך ל"ניסו להרוג אותנו, לא הצליחו...") כמעט ניסיתי להרוג אותו) - באופן כללי, אתה יודע, ניסו לקרב את הקטע המעניין. אבל מה חדש?

שום דבר לא היה חדש, אבל כנראה שיש לבנאדם סף שעד אליו אפשר להגיע: כל המיץ שבעבע בי על שנים כאלה, על הפער, על המסך, על שנים שבנאדם צף בירכתי מוחו שלו עצמו. מישוהו לחץ על כפתור ההרתחה שלי, והוא נדלק. התחלתי להיכנס במי שהיה קרוב אלי. תסתמו, מה הסרט שלכם, כאלה. התחילו להיבהל, לא ידעו אם אני אירוני ומודע לעצמי או לא. (אם היו יודעים כמה שאני אירוני ומודע לעצמי). התחילה שם שתיקה, אבל אני כבר התחלתי לדרוש (שלא לומר לצעוק). אמרתי להם שבנאדם משקיע מהחיים שלו כמה שנים לאיזה מהלך ארוך, מנסה לעשות משהו בלי לסנכרן אותו כל הזמן עם החיים הקודמים שלו, רק מדי פעם; ואיך שכל הנמיכות הזו, כל הניסיון לשמור על הכלום שהיינו קודם, כל הורדת הרף התמידית הזו - איך שהיא מרסקת הכול. (עכשיו אני חושב על זה ואני ממש מקווה שהם לא חשבו שאני מתכוון לציניות ההרסנית או לאיזה קשקוש כזה). ערימות של כלום, אמרתי להם. זה? הבורקס הזה? זה מה שחסר לכם? תפסתי איזה צלחת והפלתי אותה על הרצפה. בלגן.

כמובן, עכשיו כשאני כותב את זה וקורא את זה כל כך הרואי. לעזאזל. שוב הכול מתקבע. שוב הכול דימוי. טוב נו. אבל אולי כן הבנת. אחרי ששלחת לי את המייל אתמול החלטתי לעשות המשך למה שלימדתי אז, ללמד את שיעור א' (אם היינו יותר מכירים היית יודע כמה זה מוזר). לא חושב שזה יקרה בסוף. לא. זה לא יקרה בסוף.

"מונולוג נוקב, הא?" אסף עומד בדלת, מביט בשני הגנבים שנתפסו באמצע הסלון; הם מסתכלים סביב, מחפשים מה יכול להציל אותם מהסיטואציה. אסף נכנס לחדר ומסובב את חוט המטען בידו. רוני הוא הראשון להתעשת: "אסף, אתה לא יכול לשלוח דבר כזה."

"למה?" אסף מחייך חיוך מדאיג, רוכן לשקע ומחבר אליו את המטען.

"לא יודע, " אומר רוני כאילו לעצמו, "אנחנו שמענו כאן משהו אחר."

"נו, " אומר אסף ומזדקף, "כל אחד שמע מה שהוא היה צריך לשמוע."

מסקה //

אולי הוא בוכה עכשיו: מעט על אלסטיות הזמן האומנותי, החופש, ופעילות הלב

// הרב נתן אופנר, ראש בית המדרש רעותא

בהרבה געגוע ליוכל-
טהור עיניים וזך לב

אולי נתחיל בהתנצלות: המשפטים הבאים, הפותחים את המאמר, לא היו צריכים להיות בהתחלה, אולי צריכים היו לכוא בסופו של תהליך, או להיות הרקע הבלתי כתוב של המאמר. עצם ההשמה שלהם בתחילתו של המאמר אפשר שתיצור ניכור מסוים, אך מצד שני יש בהם מעט הנהרה למבוקש של המאמר.

שמה כדאי לקרא אותם, ובעצם את המאמר כולו כניסיון לאסוף משהו מטיפות החיים ההולכות וניגרות סביבנו. הטיפות, כמו כל דבר אחר, גם הן נכנעות לחוקי הכבידה השוררים בכוכב שלנו, שהן אך השלכה אחת של חוקי הכבידה השוררים ביקום כולו. זו הסיבה שטיפות עכורות יותר עם צבר של עפר ואבק יגיעו ראשונות אל הקרקע, והנקיות יותר יגיעו מאוחר יותר. קיים חוק כבידה נוסף, שאינו מצוי ביקום כולו אלא רק בכוכב שלנו, ובנוסף הוא גם רלוונטי רק לחלק משוכני הכדור שלנו, וזהו חוק הגורם לנו לשמוע רק את חלקם הראשון של הדברים. אנשים הנכנעים לחוק זה ינטו לרוב לצלוח רק את שלבו הראשון של מאמר, וצורת הפיענוח שלהם את החיים היא לפי מי שמתגלה ראשון. הראשון הוא הנוכח, הוא המושל, רק דרכו אנו שומעים קולות נוספים, ואף זאת יתרחש רק אם יאפשר זאת ברוב נדיבותו, אותו קול ראשון, אותה טיפה שהגיעה ראשונה. הם, ולא תמיד במשים, בונים את ההקשר של הכל.

זו הסיבה שכאן הסוף מגיע בהתחלה, ומה שהיה אמור להיות סמוי מן העין, הופך להיות גלוי, כדי שאולי הלב יצליח להאזין לו.

מהות, תוכן, צורה וכלים.

המהות התורנית אינה מעצבת רק את התוכן של דבריה אלא גם את הצורה. דוד המלך משורר תהילים אינו משתווה לביאליק, לא רק בשל התוכן השונה אלא אף

בגלל הצורה¹. הצורה אינה רק כלי, והאמת שגם כלי אינו רק כלי. צורה וכלי הם סוגי פרשנות למהות, המתגלה דרכם. יציקת מהות לכלי אחר אינה רק מגוונת אותו, צובעת אותו בצבע חדש, אלא יוצרת הקשר חדש. צורה יוצרת את היררכיית הקולות הנשמעים, ויותר מכך, את קצב ההתפענחות. את האדם אנו יוצקים לכיטוי האומנות, את נימי נפשו העדינים הרוטטים אלי רוח ומתנגנים מכח המגע עימה, נגינה חרישית שכמעט אינה נשמעת. האומנות מקרבת את האוזן והלב אל ההתרחשות הזו, הופכת אותה למרכזית בהוויה הקיומית שלנו.

האם יצירה של בחורים לומדי תורה היא פשוט 'כתובת' אחרת, עמוסת חוויות השונות בתוכן אך לא בצורה? יש אפשרות לענות 'כן', ואז לצמצם את היוםרה של כתיבת שירה על ידי בנים ובנות הקשורים במידה כזו או אחרת לקודש, כמוסיפים קולות וחוויות של עולמות חדשים. אך אולי מותר שהתשובה תהיה יומרנית קצת, והיא תבחר לענות לא - אזי גם הצורה אמורה להשתנות, לא רק התוכן. צורת הפגישה עם המהות המופשטת של הדברים תרה ומחפשת כלים חדשים לחלוטין. האם יש משהו בצורה חדשה, אחרת לחלוטין, שכמובן אינה דוד המלך, אך גם לא ביאליק? קומתנו קטנה אל מול ביאליק ואלתרמן, אין לנו את הכשרון השירי של אצ"ג ולא את הספרותי של ס. יזהר, אך יש זווית חיים שלא הושם אליה לב מספיק. האם רק מתחיל להירקם מקום, או שמא יש כאן משהו אחר במהותו, לא תורה (לא דוד המלך ולא שלמה, לא נביאים ואפילו לא אחרונים) לא שירת חול (של ביאליק ואלתרמן), אלא ניסיון לסלילת דרך לשירת קודש? התנסחנו בכוונה בכיטוי

1. ספר תהלים הוא חלק מהתורה. יכולת הקשבה אמיתית למהות המתגלה דרך התורה תוכל לתת לנו הבנה של כלי דרישת המציאות, ושל העריכה של ספר. רבים תוהים על עריכת התלמוד הבבלי, או יותר נכון על תחושתם כי תלמוד זה אינו ערוך. מדוע למשל אדם יכול לסיים את מסכת קידושין ולא לדעת שיש ברכה הנאמרת בעת הקידושין. מדוע ברכה זו נמצאת במסכת כתובות העוסקת בנישואין. ההקשבה למהות מפתחת בנו מוסיקליות מיוחדת, המסוגלת להיפגש עם הכלי המתבטא בצורת העריכה המיוחדת הזו, במקום לנסות 'לערוך' את התלמוד מחדש. אפשר מתוך הקשר זה לדון גם על כלי אחר, האינטרנט. האינטרנט הוא כלי, אך הוא גם נשא תרבות, ובתור שכזה הוא ביטוי וגילוי של הקשר מסוים דרכו אנו נחשפים לדברים. אחד הדברים המאפיינים אותו, הוא היותו חסר קצב, חסר איכויות, חסר מדרג פנימי. אדם צריך לפתח איכויות מאד חזקות כדי להשתמש בכלי זה בלי להיחתם בחותם המקריות הטבועה בו, חותם המנכיח אוויר פוסט מודרני.

'סלילת דרך' כי יש בו כפל משמעות - סלילת דרך, כי החוויות שלנו פשוטות יותר וראשוניות יותר, ושירי קודש צריכים להיות כאלה שאינם רק מצויים שם בשאיפתם, אלא שכל חייהם בנויים על עומק אשר כזה. אפשר אולי להכשיר לכבות לצורך כזה. אבל סלילת דרך צריכה להופיע גם במובן של חוויות המקום, של ההיות בדרך, של אנשים שחול וקודש משמשים אצלם בעירבוביה והתמהיל הזה עצמו יוצר דרך ושירה, וכתיבה.

על צניעות, מקצב ותוכן

משהו בקצב ההתפענחות של המציאות מופיע בצניעות. קשב לא רק למקצב הפנימי במובן הסובייקטיבי, אלא לפעימות לב שאנו חלק מהם. האופן של ההתגלות כלפי העולם הסובב מותנה בחשיפת מכנה עומק משותף. ככל שהעומק המחיה את הסובייקט משותף, ככל שאותו מקור נביעה של פעימות לב- עולם, מגלה חוויות חיים אחת, כך מתאפשר יותר גילוי, כי גילוי אינו חשיפה של התרדדות וטשטוש מול חיצוניות החיים, גילוי אינו צעקת מחאה המנסה להעמיד את חוויות הסובייקט במרכז, ואינו זעקה המשועת לצאת מהבדידות הקיומית. גילוי הוא אקט חופשי, חף מכל הכרח, חושף עומק משותף של נפש אנושית, חיבור שאינו יוצר רק הדהוד בנפש, אלא חברות אמתית.

בהצבה כזו של ממד הצניעות בנפש, אנו פטורים מהשאלה האם אין בה שלילה של החרות? בודאי כשאנו חשופים לניסיונות המוסיקה, הספרות, השירה ושאר סוגי האומנות המודרנית וזו שאחריה, להשיל כל קנה מידה חיצוני ליצירה, ניסיון שאולי לא תמיד צולח ליצור משהו משמעותי, אבל הוא מרגיש כן עם עצמו לחלוטין, אנו נרגיש שלילה של חרות. אך ככל שנהיה מודעים לכך ששלל הקולות אותם אנו שומעים בהווה הפוסט מודרנית, הם סוג של רב-קוליות חד ממדית, קולות המתגלים מתוך הדימוי העצמי של הנפש ואטימת הקשבתה לממדי עומק רחבים יותר הכנוסים בתוכה, כך לא נירא מחיפוש דרך הרואה בצניעות עומק של חיים, פתיחה לחופש וקריאה לחיים.

נראה כי לומד תורה מפתח כנות אחרת, לא פחות אמתית, כנות של הקשבה, ודומיית הקשב הזו מולידה צלילים בעלי מקצב אחר.

הזמן באומנות

נתחיל מאדם המשיל את אט את אלמוניותו, ומתגלה אלינו רבדים רבדים. אפשר שאיננו מכירים את שמו, אך בהמשך יהפוך הקשר המתרקם לסוג של ידידות ברובד עמוק יותר של ההתרחשות האנושית.

יוצא לו אדם בבוקר אל הרחוב ואינו יודע כי עוד מעט קט תעצור לידו בחריקת בלמים מכונית. האם לידו? שמא קצת מאוחר מידי? ועד כמה מאוחר? והאם גם אחרי פגישה כזו, הוא יהיה מסוגל לקום? ליישר את מכנסיו שנתקמטו? האם יעמוד מול הנהג ומבט תודה יישקף מבין עיניו על תושייתו של הנהג, שלמרות מהירות נסיעתו הצליח להבחין בו, שבחוסר שימת לב החל לחצות את הכביש, אמנם בצדק אך לא בחכמה, או שלחילופין ירים את קולו על הנהג שנוסע כמשוגע ברחוב מלא המיית ילדים, ולא עליו יצעק אלא על החברה המאפשרת התנהגות כזו, וכבר הולך הוא וצועק ומבקש תעודות, והנהג, צעיר עם שיער רגיל בהחלט, עיניים חומות וקול רועד קימעא מנסה להתחנן על נפשו, אבל לא באופן המשפיל, המעורר סוג של רחמים, אלא בענייניות המנסה לעורר אמפטיה, ושמא בכלל הנהג הוא שהחליט לצעוק, אולי כדי להגן על עצמו, על אותו כושל מרושל שחצה את הכביש בלי להסתכל, מנימת קולו אכן נשמע שהוא עושה זאת כדי להגן על עצמו והוא לא ממש משוכנע שאכן כך קרה, אבל הביטחון שניסה להפגין פוגג אך לרגע את עצביו המרופפים של בן שיחו, שתהה לפתע מה מרחק הגילאים ביניהם, והאם כך ראוי שתתנהל שיחה ביניהם, שיחה שאכן נסתיימה בקול ענות סליחה והתנצלות, והבטחה לבוא לבקר אם יזדמן לפה פעם נוספת, כי כרגע הוא ממחר כמו שציין כבר באותה התחלה שנשמעה זעומה למדי, ולפתע היתה תפנית בכל השיחה ושמם מאירה נגלתה, לא כי קודם התחבאה אלא פשוט עתה נפנתה תשומת הלב לאותם אגלי זיעה, שלא היו מתהווים אם הנהג היה עדיין יושב ברכבו הממוזג. וידידיו, שהותיר לנו די זמן להיקשר אליו, עד שאפילו לתכלת חולצתו הספקנו להתרגל, וכמעט ששמנו לב אף לחגורה המותרת במקצת, היה מגיע במהירות רבה למחוז חפצו, כך שאותם גלי חום הלופפים אותם כעת לא היו מורגשים. אבל אם כך היה, לא היינו מספיקים להתיידד, וכל עושר הלשון, ועירסולי השפה לא היו מתהווים

ושולחים לשונות אל אותן סיטואציות, המרכיבות את מבע הנפש. ואולי יתוסף כאן הרהור על שבירותם של החיים, על קלונו של המוות המתגלה בסתמיותו, כשלפתע המוות מצוי יותר באי ההתרחשות, באותה מהירות של הליכה, כזו שלא מאפשרת לנהג אטום המבע להיפגש עם אדם החוצה את הכביש, מישיר מבט לפנים, ואינו לוכד כלל את עיניו של הנהג שיגיע כמה דקות אחריו אל אותו מקום. כי הזמן, הוא בעצם הסיפור, או אולי הרקע לו. כמה טוב שיש זמן כזה, זמן המסוגל לעצור באותו רגע בו מצווה עליו הסופר בדממה בוטחת.

זקוק הוא האדם לסופר, המקשיב את צעדיו, המסוגל לקרא בשם לכל אותה התרחשות שבאה לסלול נתיב ברור בתוך הכאוס הגדול העומד להתרגש עליו; לשרטט איזה קו בתוך אותו תוהו ובוהו סתמי שמסביבנו; לתת מקום לנפש להתרווח; זקוק הוא למשורר שייתן שם לאותם רווחים בהם לא מתרחש משהו, ואין בהם מקום, ואין זמן, ואין תנועה גלויה; זקוק הוא למוסיקאי שישמיע את צלילי ההתרחשות החרישית שאת שתיקת מרווחיה שומע המשורר, ואת גילוי מצעדיה מתאר הסופר. כולם צלילים של אותו רפרוף עדין של לכוש צנוע האופף את סודו של האדם. נדרש האדם גם לצייר שילכוד את הסיטואציה בכל רבדיה, גם אלה הנראים וגם הבלועים בתוך כל הצבעים וצבעי צבעים המרכיבים את הרקע הבלתי נראה; נצרך האדם לפסל, המצליח לכלוא את התנועה הנאצרת בחומר הנילוש בידי האמונות, המגלות את עומק החיים המצויים בדומיית הדומם. ככל שיש יותר מקשב להדהוד זמן האיכות, הקובע את קצב ההיחשפות, ההתפענחות והגילוי, כך האומנות נאמנה יותר לעצמיותה. ככל שצרכן האומנות קשוב יותר למקצב הפנימי שלו, כך הוא הופך לשותף פעיל יותר במעשה האומנות, וכך הוא קונה חברי אמת חדשים.

מה יש בו בספר תהלים

ולואי ויכולתי להיות כמו אב סבי שבדמיוני תמיד מצטייר כרכון על דף גמרא גדולה, זקנו מתחכך בממשות הספר, עיניו רואות את האותיות ורוחו מתמזגת עם התוכן, עד שכל כולו שקוע בתורה, ממנה הוא שואב את תמצית חייו, והיא מאירה את עליבותם של גלגולי פרנסתו וצאתו ובואו אל רחובות אותה עיררה, שאפילו את

שמה איני יודע, וקל וחומר כיצד היא נראית, ואם אכן היתה כאמת פרנסתו עלובה, והאם היה לו זקן ומה אורכו.. אך אני מוצא את עצמי כותב עליו, כותב על עצמי, מחפש גם מקומות אחרים, חי אחרת. העולם שלי אינו מתחלק כמו אצלו רק לפי הכרחים-פרנסה, אכילה שתיה ושינה, הכרחי קיום הדת והרוח. אולי שם, בעולם הדת והרוח היתה לו פינה של חופש, אבל היום החופש מצוי בכל פינה אשר לחיים, גבולות ההכרח הולכים ומצטמצמים, ודווקא מה שמרגיש לנו כהכרח, הוא הצורך להקשיב, לשמוע, דווקא מה שנצרכת כאוויר לנשימה היא ההקשבה אל הקיום של הנפש המתרעדת אל מול אור השמש, אל מול עלי כותרת נפתחים, אלי רגשות נפקחים בעומקה, אלי רמיזות חיים מכל עבריה מלאי החופש.

ולואי ויכולתי להיות כמו אב סבי?

האם אבי סבי המיתי היה זקוק לזה? האם גם הוא הרגיש כך את אותה חשיפה צרובת שמש צהובה גדולה או את הקור והרוח המצליפה? כנראה שלא. שפת הרגש והחיים היתה זרה לו כנראה, אבל עדיין יש בי המיה למה שהיה בעולמו, משהו שנכח אצלו בנדיבות רבה, איזה סוג של געגוע שאינו נוכח בקולות האומנותיים אותם אני מכיר.

הסופר, המשורר, הצייר ואפילו המוסיקאי, כולם מתארים את היש, צומחים הם מה'למטה', מהסיטואציה, מטפסים אלי גובה או יורדים אלי עומק, כשנקודת הייחוס היא עולם שכבר ישנו, הוא הזמן הליניארי שלשוואו אנו מנסים לפרוץ אותו. הסופר והמשורר לכאורה מפקיעים את הסיטואציה מממד הזמן שבה, מאריכים את אותו הרגע, ובדרך כלל עושים זאת בחן ובכבוד, אבל לולי הזמן המחבר את האנשים אל המקום בבת אחת, לא היו הסיטואציות מתרחשות.

אבי סבי מעולם לא עסק ביצירה, מקור נביעתו היה שונה, אבל היה לו סוד המחפש גם תרגום אחר, שפה נוספת, חדשה, הנוגעת בחיים מזווית אחרת. זהו מקור של יצירה של מה שאין, של געגוע וחלום, של ספר התהלים של דוד המלך. לא ברור לי אם זקני זה ואשתו הבינו לחלוטין את מילותיו, את שירתו, אבל ברור שהוא נגע בהם במקום אחר לחלוטין, ומאד אמתי.

ביאליק דומה יותר לכינור מכוון המפיק צלילים הגנוזים בו. בלעדי הכינור לא היו הצלילים, בלעדי ביאליק - ביאליק כמשל - לא היו מילים ושמות וריחות, ומבט,

והרף עין, ורפרוף עדין על פני שדה הבר, וניכוש הקוצים, והשמים הניבטים ומשתקפים מבעד לים המילים.

דוד המלך, משה רבנו, ישעיהו וירמיהו מביטים אחרת, הם יוצרים, הם בוראים, המילה שלהם אינה מגלה את מה שיש, אלא מהווה ממש את מה שאין. האומן קורא בשמות לנימי נפש דקים, קיימים. נימי נפש כאלה, כשהם מתגלים, הם מנכיחים בתוכם געגוע למה שאין, ליופי הבלה מול קצב החיים המטורף, מול החוויה האורבנית שאנו מצויים בתוכה, געגוע לחלומות שכבר אין לנו, לשחרור מכבלי חברה בורגנית אטומה, לטוב, ליושר, לכל מה שהיינו רוצים ומאמינים שעוד יכול להיות. הספרות הפוסט מודרנית מאפשרת לנו להתגעגע ללא מחויבות, כי באמת הטוב הוא דמיוני, וכל שנשאר לנו הוא רק לכאוב את אי היותו.

דוד המלך מהווה משהו חדש, חדש תמיד, ולכן הגעגוע בסופו של תהילים מצוי בתוך מה שיש, געגוע בלתי פוסק, כיסוף שמתמלא ובד בכד אינו נגמר. מעיין המחדש ומתחדש תמיד. 'צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ צייה ועייף בלי מים'. והצמאון הוא היוצר חזיון, ראייה, 'כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך'. אין כאן המקום לדבר על הצמאון לאלוקים, אלא על תכונת הנפש המתגלה כאן, יש כאן רב ממדיות של הנפש, יש כאן הקשבה לעולם, לארץ הצייה והעייף, הקשבה לממדי על, להתרחשות הנפשית העמוקה שאינה מסתפקת רק בתחושותיה, אלא מנסה להקשיב. ההקשבה הזו יוצרת געגוע שיש בו ממשות, לא געגוע אל משהו אלא געגוע כשפה של משהו, געגוע הפותח את האדם לממדי עומק הקיימים במציאות, שכפי מידת געגועיו כך הם מתגלים, וכפי עומק כיסופיו כך הם מקבלים מבע, וכפי יכולת החיים שלו להיבנות על פיהם כך הם חודרים לעוד פינות בנבכי החיים, והופכים להיות ממשיים לא פחות ואף יותר מכל העולם הרגשי הרגיל.

אותם רישומים עדינים של המשוררים והסופרים, אלה שאינם מתיימרים אלא לספר את הידוע, לתאר את המפורסם, לתת שמות וצלילים רעננים וזוויות חדשות לחיים, בונים עולם המסוגל להיפגש בצורה מלאה יותר עם החיים, וליצור מפגש מחודש גם עם ספר תהילים, להרגיש את הרעפות המטר ונטיפות הטל המתרחבות ומתרחבות וחובקות עושר גדול יותר, ובהשתקפות שבתוכן רואים אנו את העושר שבגוונים.

אכן כדי שנוכל לנסות להתייזב על הציר שבין דוד המלך לבין ביאליק, אנו צריכים להפסיק למתוח קו ביניהם. דוד המלך הוא רוח הקודש, דוד המלך הוא תורה, דוד המלך הוא המשך של נבואה. ביאליק הוא כינור לשירי הנפש. רבי יהודה הלוי היה מסוגל להיות כינור לשירי ירושלים, בגלל שהיה איש קדוש, אבל גם - וזה אולי חשוב יותר לענייננו - כי הוא היה מלא ענווה לדוד המלך ולספר תהלים. אם לא נחפש ספרות בתהלים, נמצא בספר הזה הרבה יותר ממה שאנו מצפים - עומק של מקוריות, המנביעה את החוויות הנפשיות. רק אם לא נחפש מכנה משותף בין אומנות לתורה, נוכל למצוא מקור חדש של יצירה. ענווה והקשבה יתנו לנו יכולת לתאר את היש ולהקשיב לאין, לקרא בשמות מתוך מפעם של חיים רחבים יותר, חיי עולם. התיאור לא יעסוק בגדולות ונפלאות, אלא בקטנות ואולי בנאליות, בחוטים עדינים של רגישות, במבט זהיר ועמוק.

שלמה המלך יכול היה לכתוב את שיר השירים, אנחנו לא. הצמיחה האומנותית מלמטה מאפשרת מבט נקי וטהור, רענן וחף מכל הקשר שאינו עצמי, אבל מצריך דיוק. האם ישנם גילויי חיים שאותם אנו קולטים עם הטיה, כאלה שאינם נקיים וטהורים? האם ישנם גילויי חיים שהדיבור, החשיפה לעין כל, הם עצמם מטים אותם? החיוכים המאולצים, הניבטים אלינו מבעד לצילומים משפחתיים יכולים לתת לנו אינדיקציה לכך שלא כל מה שנחשף הוא העתק מדויק של חיים פנימיים; לא כל מה שמתואר חף מסטיה וחוסר דיוק. ישנם נימי נפש הנובעים מנקודות עמוקות יותר, שכששוכים אותם אל תוך עולם מוגבל, הם קמלים ונהיים לא הם. לשם הנוחות נתחיל דיון זה מעולם המוסיקה.

אז באמת יש זמן במוסיקה ובספרות?

הדבר הראשון שתופס את האוזן כשאנו מקשיבים ל'בולרו' של המלחין הצרפתי האימפרסיוניסטי מוריס ראוול, הוא המקצב. לא רק בגלל שבאמת אלו הצלילים הראשונים של היצירה, ולא רק בגלל המקצב הכל כך מסוים של היצירה, אלא משום שנדמה כי כל היצירה היא רק פירוש או רקע למקצב. הנושא המוסיקלי של היצירה הקצרה הזו, קצר עד מאד, וחוזר על עצמו לאורך כל היצירה, ללא וריאציות כמעט. כל חזרה מוסיפה עוד כלים לנגינת הנושא, וזה כמעט השינוי היחיד

שמתרחש ככל שהיצירה מתקדמת. במבט שני ניתן לראות כאן עושר של צלילים המתאגד על ידי מלודיה, והופך אותה ממונוטונית משהו למגוונת מאד. אך המקצב. דווקא בתקופה אימפרסיוניסטית, המדגישה יותר את ההבעה הנפשית, את ההתרשמות הנחקקת בנפש, התרשמות היוצרת איזה שהוא ניגוד למקצב המונוטוני של החיים, הנה כי כן יוצר לו אחד ממובילי הזרם בצרפת, יצירה, שכל כולה מקצב, או שמא נאמר את התרשמותו ממצייאות המקצב או ממצייאות הזמן בכלל. אתה יכול להוסיף תווים, אתה יכול להתפרס במרחב, אתה יכול להתעשר, אבל על כורחך אתה נאלץ להתקדם באיזה קו ליניארי, מקצבי של זמן. אתה מוצא את עצמך נכבש אל קצב לא לך, שאמנם אין ידיך נכבלות אליו, ולעומת זאת נפשך הסוערת מוצאת צורך להקשיב לעולם שהוא חוצי לה.

אם ננסה לקרא ספר למשמע צלילי הבולרו, נוכל מייד לחוש בדיסוננס הכבד. הזמן בספרות שונה לחלוטין, הוא אלסטי יותר. אם אך נתאר אפילו סיטואציה פשוטה כמו: *הוא סקר במבטו את האיש המזוקן הכפוף העומד מולו, אדם שלא כובד משא החיים הביאודו לכפיפות קומה זו, אלא דווקא גובהו ועוצמתו הם הגורמים לו לנסות להצטמצם למרחב קטן כזה של בני תמותה שכמותנו. החולצה העשויה היטב, הרכוסה באופן מדויק, ומקיפה את הגוף הרזה, אך לא באופן בוטה, רימזה בהחלט על הבנתו של האיש בהוויות העולם, וגם, במידה מסוימת על יכולותיו הכלכליות, ששוב, גם הן ניסו להצטנע מאחורי פשטות הלבוש. גם מבטו הישיר של האיש, שסקר ללא כל ניסיון לחפות על סקירתו זו את האיש העומד מולו, המנסה לסקור במהירות מיומנת של בלש ולאגור כמה שיותר פרטים על... מבט בזמן אמת לוקח שניה, אך לקרא את תיאורו של המבט, את משמעותו, את שלל הפרטים הניבטים בהרף עין, לוקח דקות ארוכות לפעמים.*

ובאמת מהו 'זמן אמת', האם זה המטרונום הקובע דימוי של התקדמות מסוימת מפעימה לפעימה? האם זה של השעון המחולק לשניות? הלא את המטרונום ניתן לכוון למהירויות שונות, והשעון, גם בתוכו ניתן לשחק בין שעות לדקות, לשניות, לעשיריות השניה וכן הלאה, איפה מתרחשת ההתקדמות ה'אמתית'? המוסיקה מתרחשת בזמן, גם זו המודרנית, מודעת להתכתבות המתמדת עם זמן. הספרות מנסה ללקוט את ההתרחשויות לאו דווקא לפי סדר עובדתי כזה או אחר. הספרות

מראה לנו כיצד הזמן הוא כמות, ואיך מתרחשים הדברים, ההתרחשות האיכותית נמצאת בעומק דינאמי הנפש. אותו דנדון עמוק משתקף באיש המזוקן כמו גם בעומד מולו, עובר באופן חרישי לקורא העומד מול שניהם וכונס אותם לתוכו. החוויה הספרותית יוצרת משהו אחר באקט הקריאה, משהו חדש, סוג של חברות חדשה וברית עלומה בין הספר ובמובן מסוים הסופר לבין הקורא, ברית הנכרתת פעם אחר פעם בכל קריאה מחודשת בספר.

איזה מובן של ברית נכרתת בין הסופר לקורא שאינו מכיר, שאפשר שייוולד מאתיים שינה אחרי מותו? בתוך העשייה האומנותית יש איזה מובן מאליו של שפה, לא זו המדוברת, אלא זו הנילושה בינות לצבר דמיונות, נימי נפש, זיכרונות אנושיים, תרבות, צבעים ומראות, איזה סך הכול העולה מעבר לשאון החיים, וקשוב למקצב אחר - מקצבה הפועם של הנפש. הסופר מנסה לרמוז בשמות ובמילים את התווית דרכה של הנפש אל מפגש עמוק יותר וראשוני יותר עם חווית הקיום והמציאות.

המשורר חושף את המרווחים שבינות, ואולי לכן למקצב בשירה מקום יותר חשוב. השירה יוצרת איכות אחרת של זמן, פעימותיו נובעות לא מעצמו, התקדמותו אינה מסורה לו, אלא לדחיפה עמוקה יותר הנמצאת בין מרווחיו. הזמן השירי הוא זמן שהוא כבר פועל יוצא של הנפש, פועל יוצא של אותה נבירה בפניות עלומות, והנה מבהיקות אלומות אור, שפתע נמצא להם פה בעולם זר ומנוכר, פה המסוגל למלל את הנפש דווקא מתוך מה שאינם יראים ממנו, ועסוקים בהקשבה למשהו אחר. השירה היא לידה של מפגש עם העולם מהפנים, ולכן השירה מופיעה במקצב. כי השירה כבר נכנסת אל העולם ומצריה, 'משחקת' היא בתוכו, כשכל קורא מבין את המשחק העדין שרק קצהו הנגלה מופיע במשקל וקצב.

אולי רק במוסיקה חוזרים אנו אל הזמן בצורתו הטהורה, המגלה בבת אחת את עומק הנפש ואת שייכותה למציאות. גילוי זה מוציא בבת אחת את הנפש מבדידותה, ואת המציאות מעיוורונה. חווית הקריאה היא חוויה של בדידות, של הנפש המסוגלת להתערטל מתחפושות שצברה, להיות מדויקת עם עצמה, להיעצר מידי פעם, להאריך במקום שאחרים אמרו לקצר, ולקצר באותם מקומות שאחרים

עמדו והפכו אותם לשטוחים ורדודים. חווית השירה משיבה אותנו אל הזמן, ולכן שירה היא יותר לחינה מספרות.

כל אלה איכויות, ומהיכן תדע הנפש את דיוקה היא, מהיכן תדע האם אכן התערטלה והייתה היא עצמה, או שעדיין כסויה היא בלבוש שטרם נקרא לו בשם? כיצד תדע האם דייקה עם עצמה או שמא עם הדימוי של עצמה, כיצד תבחין האם אין לה הטיות פנימיות שאינן מאפשרות דיוק?

ואיכות מוסיקלית, המנסה ליצור מפגש בין עצמיות הנפש לבין המציאות, האם יש לה מקצב מדויק יותר מהזמן שהיא עומדת לרשותו? האם ה'כניעה לזמן' היא ניסיון להקשיב למה שמעבר לדימוי העצמי של הנפש? אך יותר חשוב מכך, האם ניסיון כזה יכול בכלל להצלח, הלא אין לו לסופר אלא את חוויותיו שלו, את ידיעתו את עצמו, גם את היותו הוא חווה דרך עולם ההכרה שלו על שלל אפשרויותיו. גם הכרה אינטואיטיבית, בלתי אמצעית, עדיין היא מוגבלת להכרה, לסובייקט הנעול בתוך עצמו. אם כך ניתן אולי לשאול, האם יש לנו אפשרות ליצור איכות חדשה המסוגלת להביע מהות בלא להגביל אותה, אלא לנוע מתוכה ואליה?

ההצפה האיכותית כל כך של האומנות, מנסה למצוא את התמצית שבכל לבוש המציאות, את כוחות החיים האצורים בה, לחשוף בנפש את התרשמותם בתוכה. אין 'לאן' באומנות הטהורה, כי כל לאן הוא כבר התווית תו, הכרח, מגביל ומסוים. הנימים הדקים הקושרים את הנפש למציאות הסובבת, הם הבאים בברית המילה או השיר או תווי המוסיקה. אך האיכות החיה הזו לא מסוגלת לדייק את עצמה ללא תפיסת המרחב שבה היא מתרחשת, מרחב הכולל אותה עצמה וגם את העולם שמסביבה. כשמציפים כוחות חיים, ודווקא בצד האיכותי העדין שלהם, מתעוררים צדדים עמוקים של שייכות לחיים לא בהקבלה אלא כזרם אחד. יש מקום לתהות עד כמה קשב יש בעולם האומנותי לשייכות זו.

מה יהיה עם הגוף

השייכות החיה שבין הנפש למרחב, שייכות המדייקת את יחס הלב, הסובייקט והמציאות הגלויה הנוגעת כגוף עצמו, מתבטאת בצורה מיוחדת בכוחות המיניים של האדם. יש מקום לתהות האם תיאורים של גילויי כוחות אלה נותנים מבע מדויק

או מוטה? האם הם הופכים לצילום המשפחתי אותו הזכרנו כבר? ההבעה שלהם נזקקת לצניעות במובן העמוק שלה, שם פועם קצב התפענחות אחר, שאינו משועבד לזמן חיצוני ומבקש מפגש שלחלוטין אינו חד-כיווני. הסופר והמשורר מתארים חוויה החסרה את המפגש הבלתי-אמצעי עם הצופה, שלכן נגיעה במובנים אלה צריכה עדינות ועומק מיוחד, עדינות ועומק של טהרה. המשקל שבין גילויי הגוף לעומק הנפש, הוא משקל של יכולת הנביעה המשותפת של הסובייקט עם פעימות הלב. מהיכן לו לסופר שזה הקורא אותו אכן מסוגל להיות שם, להקשיב לאותו מקצב? אין לנו את המפתח של שלמה, מהיכן הוא ידע לדייק, איך הוא ידע להבין הכל, אבל ענייננו כרגע בנו ולא בו.

על מפגש חי מסוג אחר, מפגש שמרכזו הוא עמל שכלי, אך גם הוא מציף את כל כוחות החיים, נאמר 'אין דורשין בעריות בשלושה', כלומר לרב אסור ללמד הלכות עריות ליותר משני תלמידים בזמן אחד. יושבים להם שלושה תלמידים מול רב, האחד שואל ודן עם רבו, ואילו השניים ממשיכים את הדיון בכוחות עצמם ואינם מקשיבים לרב באותה עת. בעריות יש סיכוי גדול לאי דיוק, כי 'נפשו של אדם מחמתן' כפי שמסבירה הגמרא שם, כלומר יש העצמה של צדדים מסוימים המתעוררים בנפש, המטים את כוחות החיים לממדים, שאינם עומדים על המשקל המדויק שבין החוויה הסובייקטיבית לבין המרחב שבתוכו החוויה מתרחשת. מצב זה יוצר אי יכולת דיוק של החוויה המינית במלואה, עד מצב בו אנו עלולים לפסוק הלכה בצורה מוטה לחמדת נפשנו, לכן אין דורשין בעריות בשלושה.

האם מסוגלים אנו לתאר עריות בכלי אומנות? האם שם החמדה נגמרה? אין בשאלה זו קמצוץ של פחד, אלא קריאה למרחבים אחרים, לדיוק שאינו נמצא רק בנפש, כי דיוק זה אינו מספק. יש לא מעט אנשים שיש להם חוש מוסיקלי גדול ודי כנות להודות שכשרון זה, כשהוא יוצא לפועל נשמע כזיוף. דיוק מוסיקלי תובע קשב כפול מתמיד, קשב לניגון הפנימי וקשב כיצד הוא יוצא אל הפועל. הבחינה כיצד 'צרכן האמנות' חווה את הדברים, גם היא צריכה להילקח בשיקול הדעת כסמן למעשה האומנותי עצמו. דיוק אומנותי ינסה לדייק את היכולת של האדם לא לתאר אך את מקצב החוויה הפנימית, אלא יראה אותה כתנועה עדינה יותר, המתפענחת לאט באופן מהותי.

אבל השאלה רחבה עוד יותר. כמות הזמן מתעשרת באיכות הזמן האומנותית, אבל גם האיכות האומנותית היא חומר ביחס למהות הקיום, זו החפה מכל גדר ומילים. כל עוד נמשיך לנסות למתוח קו בין דוד המלך לבין ביאליק, נטשטש את עצמנו בין מהות לאיכות. לתורה עצמה יש איכויות אחרות שאין זו היריעה והנושא. המפגש בין האיכות האומנותית למהות קיום מסוג של תורה, אמור ליצור רעננות אחרת, חדירה עדינה אל קווי נפש שטרם נחקרו, פסיעה במשעולי חיים שטרם נצבעו בהם סימוני שבילים. ויותר מכך, המפגש אמור ליצור צבעים חדשים, דימויים חדשים, מילים חדשות ואולי סוף סוף גם מוסיקה חדשה.²

עם סיום

בימה לשירה צעירה במהותה, שאינה מתימרת למסור 'מסר' או להיות מדויקת עד תום, אלא לילך עם תומתה של הנפש, עם כל מה שממלא אותה, ומתוכה ליצור, מנסה כנראה לנסוך אווירה המתכתבת בלא מודע עם האטמוספירה שתוארה, לפתוח את עצמנו למרחבים חדשים, להיות בני אדם, ואולי אפילו טובים יותר. האומנות מזוהה עם תביעה לחופש, וכך גם תביעת הבחירה של האדם איך להופיע, איך להתלבש, איך להתנהג, בפרט בתחום של יכולת הקשב לאומר הצניעות. הצניעות יוצרת מקצב של גילוי וכיסוי, אין הצניעות רק כיסוי, מצניע הוא אדם מפנים, המוכן להיחשף רק מתוך עומק שאינו מוותר ככהוא זה על העולם הפנימי. הצניעות יוצרת מקצב של יחס לעצמיות הדברים מתוך מרחב גדול המתגלה בסבלנות אין קץ. אך צניעות אינה רק שאלה של תוכן כזה או אחר, של תיאור גופני או לא, של תיאור אלימות, או מתן מקום לצלילים אחרים להופיע. האם נכון הוא לתאר את עומק הנפש דרך המשפחות המתפרקות מסביב? האם נכון לתאר את עומק הנפש האנושית בלי יצירת החיבור למקצב עמוק יותר ורחב יותר, קשוב לזמן אמת, לזמן המביע את מרחב הקיום בתוך היש? התפענחות איטית היא יצירת מצב

2. אם היינו דרשנים, אולי היינו מוסיפים לתהות מדוע התורה נקראת שירה, גם החלק הפרוזאי שלה, מדוע היא מתנגנת כמוסיקליות של טעמים, ומצטיירת בצירוי אותיות, מדוע בבית המקדש יש נוכחות כה עמוקה לכל כך הרבה סוגי אומנות, מהפיסול, לציור, לשירה ולמוסיקה אך לספרות אין ביטוי. אבל אז היינו גם אנו מטשטשים את הגבול הדק שבין אומנות איכותית לביטוי מהות.

בו אין משבר ופער, אין בגדים המכסים אלא בגדי כבוד ותפארת. אחר חטא האדם נוצר מצב של פער בין חווית החופש האישי לבין מקצב הזמן, שלכן יש עצבון וצער. הצניעות מנסה למצוא חוטי עומק עדין שלא נשמע קולם. זהו מבט כולל על כל החיים שאינו עסוק במגדרים וזהויותיהם בדווקא, אלא ביצירת הקשר עמוק ורחב לחיים.

היכולת ליצור מתוך קשב למקצב המהותי, להתאים את פעימות הלב לאטמוספירה החופפת מסביב, זו יצירת אמנות מלאת אמונה, אמון באדם ואמון במרחב בו מתרחשת הסיטואציה האנושית. זו יומרה גבוהה מאד, אולי אפשר להסתפק לעת עתה במשהו צנוע יותר, טבעי, תיאור המקום בו נמצא אדם.

אין כאן יצירה מוגמרת, אולי אין כאן אפילו יצירה, יש כאן ניסיון למספר רישומים והתרשמויות, תיאור אדם המהלך בין טיפות החיים הניגרות על פניו. אולי הוא בוכה עכשיו.

קדיש

|| צוראל הורוביץ, תלמיד בישיבת עתניאל

שבט

פתאום גילינו שאין לנו תמונה של אלכס. כבר חודש אנחנו מחפשים, עוברים על ארכיונים של תמונות משש השנים האחרונות, מסתכלים שוב ושוב על אינספור הסרטונים והצ'ופרים, וכלום. אי אפשר למצוא אפילו תמונה אחת.

אלכס בְּזֶמַן ז"ל היה תושב אתר הקרוונים גבעת המטוס בדרום ירושלים מיום שעלה ארצה בשנת 1991 ועד לפני כמה ימים, אז בחר לו חדר יפה יותר בעולם האמת. הוא היה זאב בודד - רק הבן שלו, ולדימיר, חי יחד איתו בקרוואן. היה לו אח אחד שגר בבאר-שבע ונפטר לפני כמה שנים. על מי שהייתה בת-הזוג של אלכס איני יודע דבר. הוא היה עובד קשה. ארבעה לילות בשבוע היה נוסע מהקרוון לעבודות שמירה בחניון בהר חוצבים כדי שיוכל לשלם למחייתו: אוכל, חשמל ומים. בימים היה עובד בעבודות מזדמנות, כל פעם משהו אחר. אלכס גם היה השיפוצניק של גבעת המטוס. כשהיינו זקוקים להחלפת נורה במועדונית ידענו שאלכס יעשה את זה בשמחה. כשהשירותים היו מקולקלים או שאחד הכיסאות נשבר - היה ברור למי פונים.

הפעילות שלנו במועדונית לילדים בגבעת המטוס מתקיימת יומיים בשבוע - בראשון ובחמישי. במשך זמן הפעילות היה אלכס מגיע, בודק אם הכול בסדר, בוחן אם הילדים מאושרים ושואל אם יש מה לעזור.

הקרוון שאלכס גר בו עם ולדימיר לא היה המקום הכי סימפטי למגורים. פעמים רבות הייתה בו הפסקת חשמל לא מוסברת או שיבוש במערכת המים הביתית. במספר מקומות בשכונה אפשר לראות כיוב משתפך לו וגם תאורת הרחוב בסביבה לא פועלת בדרך כלל. להקות גדולות של כלבים משוטטים מסתובבות במרחבי גבעת המטוס באין מפריע. העירייה כבר מזמן הפסיקה לטפל בפניות של התושבים. כל הנתונים האלה גרמו לאלכס חוסר נחת ולעתים גם מרמור, אבל זה לא הפריע לו

להמשיך עם הרצון לקדם ולשפר את השכונה שהוא גר בה ואת איכות החיים של תושביה.

תמיד ראינו בעצמנו, צוות המועדונית, גיבורים גדולים. במקום לצאת לבית קפה עם חברים בעמק רפאים או לעשות סיבוב בקניון, נסענו להתנדב, לתרום, לעזור לחלשים. אתם קיבלתם 100 במתמטיקה? אז אנחנו קיבלנו 100 בסולידריות וגמילות חסדים.

האמת היא שהגיבור של הסיפור הזה הוא אלכס. איש קשה יום שלילותיו עוברים בעבודות שמירה, שכרה לארץ אחרי שנפל מסך הברזל ולמרות שהמדינה זרקה אותו לאתר הקרוואנים שהוא קורא לו בית הוא רק ממשיך ועוזר, ממשיך ותורם - הוא גיבור אמיתי.

אלכס נפטר גלמוד. ולדימיר, נהג אוטובוס במקצועו, מצא אותו בסלון ללא רוח חיים. בהלוויה שלו לא היה מניין לקדיש. ולדימיר ישב שבעה, לבדו.

שִׁירוֹ נָא לְמֵתִים בְּטָרֵם יְמוֹתוֹ; כִּי מָה בָּצַע בְּשִׁירְכֶם לָהֶם וְהֵם חָרְשִׁים מְשֻׁמְעֵ וְאֹטוֹמִים מְהֻבָּיִן [...]

כי עוד מעט ועברו מן הארץ והיו לכם בנושי-נצח, והחוב אשר חבתם להם - חוב עולם לא יפרע. את המלים אשר תאמרו לחרת עלי מצבתם, לשאת בספד הסופדים ולהזכיר בימי השבעה, בימי שלשים ובימי שנה - את המלים האלה הקדימו לאמר. בנקודה הזו פספסנו בגדול. כי בחייו - ועל זה הסכמנו פעילי המועדונית לדורותיה - לא ידענו להעריך את פועלו של אלכס. כמובן מסוים הוא היה שקוף לנו, ועל זה אנחנו מצטערים היום.

פתאום גילינו שאין לנו תמונה של אלכס.

קצת אירוני, לא? יש אנשים שבסלולרי שלהם יש תמונות של כל אנשי הקשר, ואין מטר רבוע בירושלים שלא מצולם מכל הזוויות, והיום כל תלמיד בכיתה ג' מסתובב עם טלפון משוכלל ומצלמה אטומית והוא מצלם את האוכל שקנה בקניון ושולח

לחבר'ה שלו כדי להשוויץ. וגם אנחנו בגבעה היינו מצלמים בלי סוף, את החניכים ואת הצמר-גפן המתוק בשוק פורים ואת הנרות והסופגניות במסיבת חנוכה ואת ההורים ואת המדריכים ואת הבוגרים ואת הקרוואן ואפילו את הכלבים המשוטטים. רק תמונה של אלכס אין לנו. אלכס פּוֹמָן, האיש השקוף והנפלא, הזה שהיה כל כך נסתר בחייו, נשאר גם במותו - אלמוני.

אדר א

אז מה עכשיו - קוראים את המועדונית על שמו? (אופציה לא רעה, נחשוב על זה). מקימים לזכרו עמוד שירכו התנדבויות בפייסבוק? (ניסינו, התעצלנו, התייאשנו). ספר זיכרון? (אין הרבה אנשים שזוכרים אותו גם ככה). חיפשנו מה אפשר לעשות כדי להזכיר אותו לעצמנו. והזמן עבר, ולא עשינו כלום. אבל לא הצלחתי לשכוח.

החודש נפטר עוד אדם שאני מכיר. הייתי רואה אותו בקביעות בשנה וחצי האחרונות, למדתי איתו לא-מעט, התייעצתי איתו פעמים אינספור. ואיכשהו, אחרי הלוויה והשבעה, החיים פשוט המשיכו במסלולם. רק אלכס לא יוצא לי מהראש. חיפשתי קתרוזים.

חשבתי להגיד קדיש. זה לא מקובל, וכאב ראש למצוא מניין שלוש פעמים ביום, ומה אבא פעמים לשאלות של אנשים שניגשים בלחש ושואלים במבט עצוב עם עיניים ברצפה על מי אני אומר קדיש, ושלא יחשבו שמישהו אצלנו מת או משהו כזה. סתם בלאגן.

כן, קדיש. כך ידע כל מי שישאל, כל מי שיפנה, כל מי שאתפלל איתו ביותר משלוש מאות הימים הבאים שפעם היה בעולם איש בשם אלכס והיום אין. המילה הנצחה קצת גדולה בהקשר הזה - כי עם כל הכבוד לנצח, אני מתכוון לקדש רק שנה - אבל אני חושב שזו דרך ראויה להזכיר אותו לעולם.

הוא לא יהיה שלט מתפורר בסניף שחניכים צבעו אותו שנה אחת ומאז לא ידועים מי תרם שם את ארון הקודש ולעילוי נשמת מי וגם לא מעניין אף אחד. הוא לא יהיה כתובת על הצד האחורי של חולצת דרייפיט מיוזעת ממרוץ עשרה קילומטרים בשומרון, ולא טורניר כדורגל שנתי בחיפה. הוא לא יהיה שיעור תורני פעם בחודש לבוגרי מכינה ולא עמותה לשמירה על איכות הסביבה או לעידוד נהיגה זהירה, לא קבוצת רכישה דתית באיזו עיר בורגנית ושבעה בגוש דן או סרטון מרגש בתחילת משחק כדורסל בארנה במלחה. הוא יהיה משהו בלי אינטרסים ובלי כסף ובלי לוגיסטיקה ובלי יו"ר ועוזר ויועץ פיננסי ותחשיבים ודו"ח שנתי ודוברת. הוא יהיה משהו רוחני, משהו שהיה רחוק ממנו בחייו כמו שהמנכ"ל שיושב על כיסא מעור ומשחק באטבי נייר צבעוניים בקומה השביעית שמעל החניון עליו הוא שומר היה רחוק ממנו. הוא יהיה משהו עם משמעות.

הוא יהיה קדיש.

אדר ב

צריך לשים לב אם החזן מתפלל בנוסח אשכנז או ספרד. אולי עדות המזרח בכלל, מי יודע. כדאי להרגיש את השטח לפני, לוודא אם יש קדישן נוסף או שאני בודד במערכה. הכי טוב לבד. אתה קובע את הטון והקצב, ואתה לא צריך להקשיב כל רגע ולשמור על אחידות איתו. גם אין בעיה עם 'ברכו' בסוף, כי אתה אומר אותו וזהו. אם יש עוד אחד זה כבר סיפור אחר. הוא אומר 'ויצמח פורקניה' או לא? ואולי 'עושה שלום במרומיו, הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו?' כי אני בלי 'ברחמיו', וזה מבלבל את הקצב. ואם הוא בצד השני של בית הכנסת אז אני כברוך, כי אין סיכוי שנשמע אחד את השני כשהעו"ד שלידי מדבר עם הרו"ח שלידי על המשחק של מכבי או על המטוס המלזי שנעלם ככה ולא יחזור, בזמן שאני מנסה לקלוט איזה 'כרעותיה' או 'שלמא', לכדוק שאנחנו נשארים מסונכרנים. כי אם לא אקשיב לקצב של הקדישן השני אני אסיים לבד, ואצטרך לאכול את עצמי כשכל המתפללים שבצד שלו עוד עונים לו על 'עושה שלום'. וזה כבר קרה לי יותר מפעם אחת, וזה ממש לא נעים.

בקדיש הראשון עושים היכרות, מגששים בעיניים. לפעמים זה בתחילת התפילה, לרוב רק לקראת שיר של יום. אז מחלקים כוחות. מישהו צריך להוביל. אחד אומר, השני מיישר איתו קו. מצד שני, אם שני הקדישנים דומיננטים זו בעיה גדולה לא פחות.

אין שני אבלים משתמשים בכתר אחד. כשאין הנהגה אז איש הישר בעיניו יעשה, והקדיש יוצא מבולבל. אם אף אחד לא תופס פיקוד הציבור עלול להתפור, בקושי לענות אמן יהא שמיה רבא. מה כבר ביקשתי, קדיש.

ניסן

”...“

אל תדאג, לא קרוב משפחה.

”...“

יהודי בשם אלכס, הכרתי אותו בגבעת המטוס. בן ששים ומשהו, נפטר מדום לב. היה בודד מאוד, בלוייה שלו אפילו לא היה מניין.

”...“

הייתי איתו בקשר כשריכזתי את המועדונית בגבעה, ותמיד אהבתי אותו. יש לו בן אחד שלא אומר עליו קדיש, אז קיבלתי על עצמי.

”...“

תודה רבה. זה בסדר שאתה שואל, אל תדאג. אני כבר רגיל.

[נוסח אחיד]

אייר

נסעתי לגבעת המטוס לפגוש שוב את ולדימיר. ביקרתי אותו בשבעה על אביו ומאז לא התראינו. השבעה הייתה עצובה. ישבנו בסלון שבו ולדימיר מצא את אלכס, אבל כבר היה נקי ולא ראו כלום. החולצה של ולדימיר הייתה קרועה ברישול, כי הוא חילוני ולא יודע לקרוע, אבל זה עדיין היה משכנע. היינו שם אני וליאורה ואריאל וטלי וטל ונטע, והצטופפנו על הספה והיה

שקט ומבין. אחרי שעבר מלא זמן ולדימיר התחיל לדבר וסיפר על השירות הצבאי שלו כי הוא שם לב שאריאל ואני באנו על מדים, וככה התברר למפרע שעשינו בחירה נכונה לבוא במדים למרות שהיה יום שישי וכבר היינו בבית לפני. הוא התלהב שהוא צנחן וסיפר איך הוא מרגיש פראייר לעשות מילואים עד גיל 40 ואריאל ואני הצטנפנו כי היינו תותחנים וזה פחות, וכי אף פעם לא עשינו מילואים בכלל. שתקנו. בסוף הוא סיפר קצת על אלכס, ואיך אימא שלו לא בקשר ודודים שלו ברוסיה, וכמה הוא אוהב להיות נהג אוטובוס של 'תגלית', חוץ משל קבוצות של דרום-אמריקאים כי הם עושים הרבה רעש. אחרי זה היה שוב שקט ומבין, ואז ולדימיר המשיך בלחש. אמר שהוא לא יודע אם יתנו לו להישאר בקרוואן שבו הוא גר כבר עשרים שנה כי המבנה רשום על שם אלכס ואלכס מת, ולעמידר הרשעים האלה שדופקים את גבעת המטוס תמיד ובגללם אין לפעמים חשמל ומים ותאורת רחוב וכבישים נורמליים אבל יש כלבים משוטטים וצואה של עיזים מבית צפאפא אין אלוהים בקטע הזה, הם יכולים לזרוק אותך לרחוב בלי למצמץ. ופעם כשאלכס עוד היה, וגם סבתא ריטה מהקרוואן בקצה של הגבעה איפה שהכלבים עדיין לא עברה אירוע מוחי, ועדיין לא הזיזו אותה להוספיס של הגויים שלידי כיכר ספרא, ועדיין לא מתה מסיבוך בכלי הדם, ראיתי כתבה ב-Ynet על בחור אתיופי שגר בגבעה והלך יום אחד לעשות קניות בשוק וכשחזר גילה שעמידר פינן לו את הקרוואן עם כל הבגדים והמקרר והאוכל ואין לו איפה לחיות עכשיו וממה, עד כדי כך הם רשעים.

ואז הלכנו.

הפעם נסעתי לבד. ביקרתי נימוסית אצל החבר'ה מהמועדונית ונסעתי עם האוטו לבית של ולדימיר, למרות שקרוב. האוטובוס של תגלית לא היה בחניה ליד הבית והכל היה נראה נטוש, אבל תמיד האוטובוס לא שם ותמיד נטוש אז זה לא היה מיוחד. הקרוואן עוד היה אבל את ולדימיר לא מצאתי. דפקתי אצל השכנים וחתולה מוזנחת אחת שישנה על המדרגות הקטנות של הקרוואן הסמוך התעוררה ועשתה לי פרצוף מאיים כי הערתי אותה בלי שהתכוונתי. השכנים היו זוג מבוגר וחביב שידוע אולי עשר מילים בעברית, והם לא ידעו איפה ולדימיר ומתי יבוא. האישה חזרה

הביתה לרגע והאיש חיכה איתי, ותוך כדי שחיכינו נזכרתי שנפגשנו פעם כשהסתובבתי בגבעה בפורים לחלק משלוחי מנות כמו כל שנה והאיש ישב מחוץ לבית ונהנה מהבוקר וקרא להנאתו תווים של אופרה, ככה תווים בלי לנגן או משהו. האישה חזרה עם דף קטן ובו שלושה מספרי טלפון בכתב צפוף והגישה לי אותו בפרצוף של 'אולי אלו מספרים קשורים, לא יודעת'. מאז אני מתקשר לטלפונים האלה פעם בשבועיים קבוע, ותמיד אחד אומר המספר אליו הגעת איננו מחובר, והשני עושה צליל מנותק, והשלישי מצלצל ומצלצל בלי סוף ואף פעם לא עונים.

(סיון)

תמוז

כשאני עוצם עיניים בקדיש אני חושב על אלכס, פשוט כי אחרת לא יוצא לי לחשוב עליו. אני לא יודע לכוון כוונות ואין לי יותר מדי מה לחשוב על המילים של הקדיש, אז התחלתי להיזכר בו.

לפני כמה שנים קראתי מחקר שבו הצליחו חוקרים להשתיל זכרונות מדומים במוחות של אנשים בקלות רבה. הם שכנעו אותם במשך כמה חודשים שכשהיו קטנים הם הלכו לאיבוד בקניון גדול והומה אדם. בהתחלה הנסיינים לא האמינו, לא זכרו כלום, אבל לאורך הזמן הם פיתחו אצלם זיכרון שכזה, ושנה מאוחר יותר כבר יכלו לתאר בפירוט את ריח המאפים שנמכרו במאפייה בקניון, שם בכו שעה וחצי עד שאמא מצאה אותם שוב במרכז הקניות המפחיד. כשהניסוי נגמר והחוקרים חשפו בפני הנסיינים את העובדה שהזיכרון מזויף, הנסיינים לא האמינו להם.

כל מה שאני זוכר מאלכס - זה אמת, או שפיתחתי לי זיכרונות כדי שיהיה לי מה לזכור? בעיני רוחי התבוננתי באלכס. החלטתי: לא יעבור יום בלי שאחשוב עליו. כן, זה יהיה זכרו. בחודשים הקרובים, מישהו יחשוב עליו מדי יום, לכמה רגעים בלבד. אני מקווה שהסיטואציות בהן אני זוכר אותו קרו במציאות, אבל גם אם לא - עדיף לזכור אותו מדומיין מאשר לשכוח אותו לגמרי.

אב

לא נעים מההוא מימין. אבא שלו נפטר אחרי שהיה חולה הרבה זמן. נכון שאני אומר כבר כמה חודשים והוא מצטרף רק עכשיו, אבל בכל זאת, הוא הקדישן האמיתי. הוא ראה את אבא כל יום. אבא שלו לימד אותו, האכיל אותו, שמר עליו, הצחיק אותו, השקיע בו. עכשיו הוא מת, והבן אומר עליו קדיש. ואני מה? פגשתי את אלכס עשרות פעמים, אבל לרוב רק לזמן קצר. הוא תמיד התעניין בשלומי, שאל מתי אעשה צבא ומה אני לומד בישיבה, סיפר על המצב של המשפחות ועל מה היה בגבעה בתקופה שלמישהו עוד היה אכפת. ועכשיו אלכס מת, ואני אומר עליו קדיש.

אז לא - ההוא מימין הוא הקדישן האמיתי. הוא זה שיגיד ברכו בשחרית ובערבית, הוא זה שיחפש תמיד את רבי חנניה בן עקשיא, הוא זה שלא שומע מוזיקה ולא הולך לחתונות ולא קונה בגד חדש כי הוא באבלות אמיתית. ולמי שמקשיב מהצד זה נשמע כאילו הקדיש שלי שווה לשלו, כאילו בגלל שאלו אותן המילים ואותה המנגינה זה בהכרח גם אותו הקדיש. אז לא, אני רק מצטרף. מקווה שזה לא מפריע.

אלול

"אתה לא אומר גם אחרי 'לדוד ה' אורי וישעי', נכון? [חיוך בלתי-מזוהה על השפתים]. האלס, כבר נהיה מוגזם [טפיחה על השכם, קריצה]. אה, וטוב שלא אמרת בשבת אחרי שיר הכבוד [מתחיל להתרחק]. כמה כבר החבר'ה יכולים לענות לך. אתה מבין מה אני אומר, לא ככה? נחנקנו!"

אני פה בישיבה רק כמה ימים אבל הלך הרוח מורגש. בבית אמא ואבא דווקא מעודדים, למרות שקוראים לזה קדיש יתום ושואמרים שזה מביא עין הרע, אבל בישיבה זה אחרת. זה לא כולם ולא הרוב ולא חצי ולא שלישי אבל זה כמה וכמה, שמהחריקות שלהם והפרצופים וה'מתי נגמר הקדיש הזה שלך' משרדים בלי לרצות שלא נאה להם הקדיש, שזה גוזל להם ארבעים שניות יקרות בסוף מנחה ודקה ועשרים שניות בסוף ערבית ויותר משתי דקות בשחרית כל יום, שזה כמעט חצי שעה כל שבוע ושעתיים בחודש ויממה בשנה ככה פלוס מינוס. אני מבין אותם, באמת. כאב ראש ככה לענות כל פעם, במיוחד אחרי ותיקין כשכולם רוצים לסיים

כבר ורק אני אומר קדיש אחרי קדיש. אבל אם רק היו יודעים מה החשיבות ומי זה אלכס ומה זה מסמל היו בטח עונים ומסכימים ולא מתלוננים, ובטח כשיקראו את מה שכתבתי הם יבינו מה הסיפור ולמה אני עושה את זה, אבל כבר מאוחר מדי כי כשיקראו את זה אני כבר אסיים להגיד קדיש. וצריך לחכות שימות איזה אלכס אחר וזה בחיים לא יקרה.

תשרי

ועכשיו כולם מדברים על גבעת המטוס. גבעת המטוס בכותרת של וואלה, וגבעת המטוס בטור דעה של הארץ, וגבעת המטוס בערוץ שתיים, וגבעת המטוס אפילו בניו יורק טיימס ואצל דובר הבית הלבן. גבעת המטוס שביבי רוצה לבנות ולפיד רוצה לעצור ואובמה בוחר לגנות ושר השיכון מצטלם.

בערוץ עשר התראיין עסקן אחד שהתחיל למכור דירות ואמר שכל דירה זה בערך 110 מטר ברוטו, פלוס שתי מרפסות של עשרים וחמישה-שלושים מטר, ומתחת לזה בונים קומה נוספת וחניה ומחסן לכל אחד, כל זה ביחד עולה 1,800,000 שקל. ביבי מתראיין באנגלית ומתרץ את מה שהוא עושה שזה בסך הכל בונה שכונה חדשה בירושלים ואיך אפשר להגיד ליהודים לא לבנות שם. יריב אופנהיימר משלום עכשיו אמר שהמהלך הזה בעייתי ושנוי במחלוקת.

מה בעייתי, שלאתי אין איך לגמור את החודש או שלסיגלית אין כסף לחוג ציור לילדים שלה? מה שנוי במחלוקת, האוטובוס המפורק שגרים בו זוג ושתי ילדים שהמטבח הוא בזוגית הקדמית והארונות בחלון האחורי וכל האמצע זה חדר מגורים שמופרד בסדין דק, או הבית ההוא כשנוסעים עד הסוף ישר ופונים ימינה לדרך עפר, שכולו גדור במשטחי פח מגובבים שזורקים מאתרי בנייה מכווערים אחרי שמסיימים לנקות שם את כל האבק והקפה-בוץ של הפועלים?

זו לא שכונה חדשה בירושלים. כבר גרים שם בן ויגון ואליה ונתן ואלמוג וירין ואורן ומזל ובתאל ונורית ושמעון, וגם אלכס גר שם פעם.

ובגבעה אומרים שבחיים לא יתנו להם דירה ששווה 1,800,000 שקל למרות שהם גרים שם כבר עשרים שנה, ובטח כשיבואו הדחפורים ויתחילו לבנות ולשפץ ולחדש ולהזיז ולנקות יזרקו אותם לבית שמש או לנווה יעקב ויגידו להם בחיוך

מזויף 'היי חבר'ה, מצטערים, אנחנו בונים פה רק 2,610 יחידות דוור, אין לנו מספיק גם בשבילכם'. איזה חוסר מזל.

וחשבתי על ביבי ולפיד ואובמה ואופנהיימר ושר השיכון ודובר הבית הלבן וחשבתי על אלכס, מי מהם אי פעם ידע שיש אלכס, פגש אותו בכלל, הגיע פיזית לגבעת המטוס וראה איזה חורבן, מי בכלל יודע ממנו.

חשוון

הכי מפריעים לי המבטים. בהתחלה עוד הבנתי את זה - כמו אדם חדש שמגיע לבקר בשיבה, כמו פתקים על לוח המודעות, תמיד מעניין להסתכל על משהו לא מוכר. אבל העסק הזה, של הקדיש, כבר הפך מוכר מזמן. אני חוזר עליו חודשים רבים, ואין איש בבית המדרש, בבית הכנסת השכונתי או במניין מנחה-ערבית ליד הבית שלא יודע שאני אומר, למה אני אומר ומתי אסיים להגיד. אז למה המבטים? להם היה נוח אם הייתי מסתכל עליהם כך? אף אחד לא נועץ מבטים בחזן. איש לא מניח עיניו על הקורא בתורה. אצל הקדישן יש כמה עשרות אנשים שלא מפסיקים להסתכל. גם אם הם עומדים מולך ממש.

ולמרות שלא עשיתי שום דבר רע, לא נעים לי להשיב להם מבט. בהתחלה ניסיתי. הייתי מחזיר מבט במי שהתבונן בי, כאילו אומר - על מי אתה מסתכל בכלל? לא לימדו אותך שזה לא מנומס לנעוץ עיניים? אבל אנשים לא הבינו את הרמז. הם פשוט המשיכו להסתכל, כמעט בלי למצמץ, באדישות כזו מהוהה.

כי באמת אין מה להסתכל. אני אומר קדיש כבר עשרה חודשים וחזרתי לשיבה לפני שלושה חודשים ואנשים לא מפסיקים להסתכל. על מה הם מסתכלים, על מה? על אלכס הם הסתכלו ככה כשהוא היה בחיים? כשהיה עובר ברחוב לידם, הם היו מזכים אותו במבט נוסף?

עלי הם מסתכלים כשאני מקדש. ולא רק אז. גם במקרים אחרים, לאו-דווקא שליליים אלא נייטרלים או חיוביים אפילו, גם אז מסתכלים עלי. זה שכותב כתבות באינטרנט והשם שלו מתפרסם בעיתון גם אם זה רק במגזין מגזרי לילדים ורוקד בבית מדרש וקורא בתורה ומתעניין באנשים ולובש חולצות צבעוניות משובצות כאלה של אמריקאים ולומד בתכנית מצטיינים של משרד החינוך ומנגן בקלרינט

ועושה תנועות גדולות עם הידיים ועכשיו פרסם את כל הסיפור הזה על קרליבך וחצי עולם מתווכח על זה ואומר קדיש כל היום קדיש שלוש פעמים ביום קדיש בלי להפסיק וכלי לפספס, עלי הם מסתכלים ועל אלכס לא מסתכלים אף פעם. על אלכס לא מסתכלים אף פעם.

הגלות הקשה ביותר היא גלות הדיבור, הגלות בה אתה אפילו לא יכול לספר את הסיפור שלך. תקופה של פיגועים החלה. אין שבוע שקט. לפעמים יותר מפיגוע ביום. עוד ועוד קדישנים מצטרפים למשפחת האבל העצובה. כל אחד עם סיפור - זה מהפילבוקס באל-ערוב, זה מפיגוע הדריסה השני, זה מהטבח בישיבה בהר נוף. רק אלכס בגלות, אלכס מת כך סתם. קדיש על אדם רגיל, שאת הסיפור שלו לא ידע לספר.

כסלו

מנהג אשכנזים, שהאכלים יורדים לפני התיבה ואומרים קדיש כמשך אחד עשר החודשים שאחר הפטירה, מפני שדין הרשעים בגהינם שנים עשר חודש, ואם יאמרו על הנפטר קדיש כל שנים עשר החודשים, יראה כאילו מחשיבים אותו כרשע (פניני הלכה תפילה ד, 1)

רשע הוא בטוח לא. הוא היה מנקה את המועדונית בהתנדבות, ותמיד מחליף פלורסנטים ומפרק את הקן של הציפורים שהיה מתפתח בתוך המזגן כל חורף, והוא גער בילדים כשהיו משחקים בחשמל ותמיד אמר לי שצריך לשמור עליהם יותר, ועודד אותי ללמוד כדי שתהיה לי עבודה טובה והתפלא לשמוע שבישיבה שבה אלמד לא מקבלים ציונים ואין מבחן בסוף וזה לא עוזר באוניברסיטה אלא אם כן אתה הולך למכללת הרצוג ואז תהיה מורה וגם בזה אין כסף, ועמד בתחנת האוטובוס כשהרוח מעיפה את הכובע של המעיל שלו על הפנים וחיכה באצילות כזו שיש היום רק לרוסים מבוגרים, והיה מגרש באבנים את הכלבים הרעים שהסתובבו בגבעה בלי לפחד, ותמיד אמר שלום לכבאים בתחנת כיבוי האש שעמדה בכניסה לגבעה כבר עשרים שנה והכבאים אמרו שהתחנה פה זמנית ושעוד יעבירו אותם למקום משודרג בגילה ואף פעם לא האמנו להם עד שיום אחד הם פשוט נעלמו בבת

אחת והיה יותר שומם מבדרך כלל, והיה מרוקן את פח הזבל של המועדונית לצפרדע ליד איפה שהאבנים של המדרכה שבורות, והיה משתגע כשהילדים היו משתינים שם ליד הפח למרות שיש להם שירותים בתוך המועדונית כי ככה הם יגדלו מוזנחים, ותמיד שאל 'יש לכם מפתח?' עם מבטא למרות שידע שיש לנו.

הוא לא הניח תפילין ולא שמר שבת ולא אכל כשר ולא קשר נעליים ימין-שמאל-שמאל-ימין ולא נישק ספרי תורה ולא הקפיד על קול באישה, אבל הוא גם לא היה רשע.

דין רשעים בגיהנום י"ב חודש. אלכס, טוב, הוא ממש לא היה רשע.

טבת

קול דממה דקה. תפילה שקטה, חלקה, בלי מהמורות בארמית בנתיב המהיר לעלינו לשבח. כאילו אין אלכס בעולם. כאילו אין קרוונים בגבעת המטוס, אין חניונים בהר חוצבים עם מנכ"לים ואתבי נייר צבעוניים, אין סנכרון של 'ויצמח פורקניה' עם קדישנים אחרים, אין קרע בחולצה של ולדימיר וספה צפופה מדי בקרוון נטוש, אין רוסים זקנים שלא מדברים עברית וקוראים תווים להנאתם, אין ביבי ולפיד ואובמה ושר השיכון ודוכר הבית הלבן, אין עשרות זוגות עיניים נעוצות בחוסר נימוס. כאילו אף פעם לא היה.

מדהים כמה קל להתרגל. לחזור לאדישות של היומיום, לשכוח שיש אלכס בעולם כלל. קראתי פעם אצל אשכול נבו שמשהו שהופך לחלק מהלו"ז שלך נהיה חלק מהלוז שלך, אבל באותה הצורה זה עובד גם הפוך, ועכשיו שהקדיש נגמר גיליתי שהלוז שלי כנראה די נזיל בקטע הזה.

אף אחד כבר לא מזכיר את שמו. את מילות ההספד שלא נשאתי איש כבר לא ישא. לאורך השנה האחרונה לא-מעט אנשים שמעו על אלכס בזמן מגבעת המטוס, וגם מי שיקרא את הקטע הזה יזכור אותו לעוד חודש או שנה או עשור ואז ישכח כמו כולם. לפני כמה חודשים התפרסם ביוטיוב סרטון של אישה שמסתובבת בניו-יורק יום שלם והיא חוטפת מכל עבר הערות מיניות ושריקות של פועלי בניין וכולם אמרו כמה זה נוראי ואיך משנים את המצב והסכמתי עם הכל. ואז אלון עידן מעיתון הארץ

כתב בטור שלו על האיש ההפוך, זה שלא שורקים לו ברחוב ולא מעירים כלפיו הערות וגם לא שמים לב אם הוא בכלל שם או לא שם, ולא זוכרים אם הזמינו אותו למסיבה או אם ראו אותו בכוקר בתור במכולת, ואפילו כשהוא לא מגיע לעבודה כמה ימים ברצף אנשים רק מושכים בכתפיים באגביות ולא אכפת להם לברר מה עם הבנאדם.

וחשבתי על אלכס.

ואני חושב לי - אם רק הייתי מדבר איתו יותר בחייו, מחייך אליו יותר, מתעניין בו יותר, אולי הוא היה יוצא מהעולם הזה עם לב רחב וחיוך מתוק כי יש מישהו בעולם שהוא חשוב לו. ואני מסתכל סביבי לראות את מי עוד פספסתי בעשרים ואחת השנים שאני פה על האדמה, כמה אנשים חלפו על פניי בלי שזכו להתייחסות, והלב נחמץ שם בפנים.

וגם חשבתי שאולי מעכשיו, אחד עשר חודשים אחרי מותו, אתחיל לפגוש אנשים באמת. כל שבוע אשב עם מישהו בשלווה ואומר לו: ספר לי בבקשה את הסיפור שלך. אני רוצה ללמוד אותך, להבין מי אתה, לגעת בך. אל תדאג, אתה לא תשעמם. לכל אחד יש סיפור, אני רוצה להקשיב לשלך. כשתסיים, אספר לך את הסיפור שלי. ככה, כשאפגוש אותך בהמשך, לא תהיה סתם עוד אדם שמושכים כתפיים באגביות בהיעדרו. תהיה אדם שאשמח כשהוא נכנס לחדר ואהיה עצוב כשיעזוב. אדם מיוחד עם שם ופנים וסיפור מיוחד רק לו.

ואולי אפשר עוד לתקן.

שִׁירוֹ נָא לְמִתִּים בְּטָרֵם יְמוֹתוֹ; כִּי מִה בְּצַעַע בְּשִׁירְכֶם לָהֶם וְהֵם חֲרָשִׁים.

גוש אמונים 2.0

דוד (דובי) כהן, בוגר ישיבת עתניאל
תשע"ו, טכניקה מעורבת על סנדל

